

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ผ้าทอจัดเป็นปัจจัยพื้นฐานที่มีความสำคัญที่สุดในการดำรงชีวิตของคนลาวในอดีตและการทอผ้าเปรียบเสมือนเป็นเครื่องมือทางสังคมในการชี้วัดบ่งบอกถึงคุณสมบัติความเพียบพร้อมในการเป็นแม่เรือนของผู้หญิงลาวเพราะผ้าทอมีบทบาทกับวิถีการดำเนินชีวิตของคนในสังคมลาวซึ่งมีความผูกพันกันตั้งแต่เกิดจนตาย การทอผ้าจึงเป็นคุณสมบัติที่สำคัญที่ผู้หญิงลาวพึงมี

สังคมลาวในอดีตนั้นเมื่อผู้หญิงตั้งครรภ์ผู้เป็นแม่จะเริ่มทอผ้าฝ้ายเก็บไว้และจะเย็บเสื้อผ้าลูกอ่อนก็ต่อเมื่อลูกคลอดปลอดภัยดี เวลาออกไปทำงานนอกบ้านผู้เป็นแม่จะใช้ผ้าคลุมห่อลูกอ่อนผูกติดกับหลังซึ่งเรียกว่าผ้าเจีย และลูกจะอยู่ติดกับแม่ทำให้เกิดความผูกพันกันตลอดเวลา และผืนผ้าทอยังมีบทบาทในเรื่องพิธีกรรมการแต่งงานซึ่งเป็นพิธีดั้งเดิมของคนไท-ลาว ในพิธีกรรมการแต่งงานนั้นคู่บ่าวสาวต้องมีเสื้อผ้าที่พิเศษสุด 3 ชุด ซึ่งชุดเจ้าสาวจะทอด้วยไหมเส้นละเอียดสอดแทรกเส้นเงินเส้นทอง ส่วนผ้าเบี่ยง ผ้าซิ่นและตีนซิ่น มีสีและลวดลายที่สอดคล้องกัน ส่วนฝ่ายเจ้าบ่าวจะนุ่งผ้าถุงหรือผ้าเตี่ยวทอด้วยไหมละเอียดสีพื้น สวมเสื้อแบบคอตั้งหรือใส่สูทและมีผ้าพาดบ่าเพื่อเข้าพิธีสู่ขวัญ และผ้าทอยังมีบทบาทสำคัญในพิธีกรรมการตาย ฝ่ายญาติและลูกหลานของผู้ตายจะตกแต่งโลงผู้ตายด้วยผ้าไหมทอมือทั้งดงามซึ่งเรียกว่าผ้าปกโลงซึ่งผืนผ้าปกโลงมีขนาดกว้าง 0.35 เมตร ยาว 10 เมตร เป็นผ้าทอขนาดใหญ่ปกปิดได้ทั้งโลง (ผ้าเอเซีย:มรดกร่วมทางวัฒนธรรม, 2536)

ในสังคมลาวมีบทโคลงมากมายที่กล่าวถึงความสำคัญเกี่ยวกับคุณสมบัติการทอผ้าของผู้หญิงลาว ซึ่งเนื้อหาในตัวบทโคลงได้สะท้อนให้ผู้หญิงลาวระลึกถึงความสำคัญในการทอผ้า

บทโคลงเกี่ยวกับการทอผ้าของผู้หญิงลาว

“ชาย ไ้เหอนนางเอย ชายนี้สั่งมาอยากได้น้อง
อ้ายนี้สั่งมาอยากได้
อยากได้นางไปตำซิ่นหมี่เอื้อ

ไปตำหูกอยู่ตีนคันไคเคहन
นางไปทอไหมอยู่ตีนกึ
เกือหม่อนอยู่เอือนแท่ไค

หญิง ไ้เหอนชายเอ้ย น้องนี้ไปนำอ้าย
น้องนี้บ่ช่างตำหูกลายซิด
บ่ช่างตำหูกลายหาวาย

ไปบ่ได้แล้วชายเอย
ให้ชายไปค้า
ให้ชายไปขาย

บ่ช่วงคำหูกฝ้ายบ่ม

ให้อ้ายจีเที่ยวทางนั้นเด”

(Legends in the weaving,2001:8)

โคลงบทนี้มีความหมายว่า หน้าทีและบทบาทการทอผ้าของผู้หญิงได้รับการยกย่องจากผู้ชายในสังคม ส่วนตัวผู้หญิงเองก็ถ่อมตัวว่าตนไม่เหมาะสมที่จะรับคำยกย่องนั้น เพราะตนยังบกพร่องในการทอผ้าอยู่

สืบบ้านว่าหำบ้านลือว่าลูกสาวเอือน

นี้ตำผ้าฝ้ายได้สามวา

ตำผ้าไหมได้มือสามสอก

ออกนอกบ้านบ่ย่างไปคาย

ไปเที่ยวสอยเก็บดอกฝ้าย

ไปเที่ยวหาเก็บใบหม่อน

เถ่าแก่ลุงตานี จิงหอบหมากแก้วพุดำ

หมายย่ำคำขอบ

หอบคำแพงนี้ขึ้นเรือนมา

ถามหาฮิตครองถางนี้

ฮิตหมู หมูปได้

ฮิตไหม ไหมบ่เที่ยง

ฮิตปู บ่ให้ย่ำ

ฮิตย่า บ่ให้เสี้ย

(Legends in the weaving,2001:8)

โคลงบทนี้ใช้เวลาเถ่าแก่ฝ่ายชายมาสู่ขอฝ่ายหญิงเป็นบทคำยืนยันขอฝ่ายหญิง มีเนื้อหาว่า ผู้คนได้กล่าวขานกันว่าลูกสาวบ้านนี้ทอผ้าเก่งและขยัน ทอผ้าได้ยาวสามวาวันหนึ่งทอผ้าไหมได้ยาวสามสอก แม้ออกไปนอกบ้านก็ไม่ได้ออกไปเฉยๆ แต่ยังไปเก็บดอกฝ้ายเก็บใบหม่อนติดมือกลับมา เถ่าแก่ฝ่ายชายจึงนำสิ่งของมีค่าขึ้นเรือนมาสู่ขอ

คำหูกบ่เป็นแฉ

คำแพบ่เป็นฝากะตำด้อม

เลียงหม่อนบ่รู้ตัวลูกตัวหม่อน

บ่เป็นอย่าเอาฝัว

(Legends in the weaving,2001:10)

โคลงบทนี้ เป็นคำกล่าวในลักษณะตักเตือนผู้หญิงลาวให้คำนึงถึงคุณสมบัติที่ผู้หญิงลาวพึงมีซึ่งนั่นก็คือการทอผ้าว่าถ้ายังทอผ้าไม่เป็นอย่าแต่งงาน

นอนเด้อหล้า

หลับตาแม่สิกล้อม

นอนอุ้ผ้า

สามวาแม่เจ้าตำ

นอนอุ้ไม้สามป่อง

พ่อเจ้าสาน

(Legends in the weaving,2001:10)

โคลงบทนี้เป็นเพลงกล่อมเด็กสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทความสำคัญร่วมกันของพ่อกับแม่ ในการเลี้ยงดูลูก โดยแม่เป็นผู้ทอผ้าเพื่อทำอุ้ผ้าให้ลูกนอนและพ่อเป็นผู้ทำอุ้ไม้ไผ่สานให้ลูกนอน

นอนเคี้ยวหล้า

หลับตาแม่ลิกล่อม

นอนอู่แก้ว

หลับแล้วแม่ลิโกว

แม่ลิไปเงินฝ้าย

เดือนหงายลมผู้บ่าว

นางเทอได้พ่อน้ำ

มาเลี้ยงเจ้าให้ใหญ่สูง

(Legends in the weaving, 2001:10)

โคลงบทนี้เป็นโคลงกล่อมลูกนอนของหญิงหม้ายซึ่งมีความหมายแฝงว่า ถ้ามีความรู้ความสามารถในการทอผ้าแม้จะเป็นหญิงหม้ายก็ยังเป็นที่หมายปองของผู้ชายอยู่

ในอดีตการทอผ้าเป็นคุณสมบัติที่ผู้หญิงทุกคนพึงมี ผู้หญิงจะเรียนรู้การทอผ้าเพื่อทำหน้าที่ที่ความเป็นผู้หญิงของตนเองสมบูรณ์เพราะการทอผ้ามิใช่เป็นเพียงแค่การผลิตผ้าเท่านั้นแต่การทอผ้าเป็นกระบวนการเรียนรู้การใช้ชีวิตอยู่ในสังคมที่ผู้หญิงจากรุ่นสู่รุ่นได้ส่งผ่านองค์ความรู้และประสบการณ์ในการดำเนินชีวิต ผู้หญิงใช้การทอผ้าและการประดิษฐ์ลวดลายเป็นเครื่องมือในการเปลี่ยนแปลงสถานภาพของตนเองในสังคมในขณะเดียวกันผู้ชายก็ถือเอาการทอผ้าเป็นแบบแผนในการคัดเลือกผู้หญิงที่จะมาเป็นภรรยา เพราะสังคมในอดีตเป็นสังคมพื้นฐานไม่มีเทคโนโลยีที่ทันสมัยมารองรับความต้องการของตนจึงไม่มีการซื้อผ้าทอสำเร็จมาใช้ถ้าต้องการผ้ารูปแบบไหนจะต้องผลิตกันเอง ผู้หญิงจึงมีหน้าที่ทอผ้าไว้ใช้ในครอบครัว¹ และผืนผ้าทอไม่เพียงแต่เป็นสิ่งที่ให้ความอบอุ่นแก่ร่างกายเพียงอย่างเดียวแต่ผ้าทอนั้นยังถูกออกแบบแต่งเติมให้เกิดความงามทางด้านรูปแบบ รูปทรง และลวดลายจนกลายเป็นงานที่มีความสร้างสรรค์และมีคุณค่าทางด้านจิตใจและผ้าทอยังแฝงไว้ซึ่งสัญลักษณ์และความหมายแห่งวิถีชีวิตของกลุ่ม

ในปัจจุบันเมื่อสปป.ลาวได้เปิดประเทศและน่านโยบายจินตนาการใหม่มาใช้ในปีค.ศ.1989 และเริ่มเปิดประเทศอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงทศวรรษ 1900 และในปี ค.ศ. 1992 การจำกัดเสรีภาพส่วนบุคคลจึงค่อยๆ ถูกยกเลิกไป ประชาชนลาวที่อพยพไปอยู่ต่างประเทศได้รับการเชื้อเชิญให้กลับสู่บ้านเกิดโดยเฉพาะนักธุรกิจ หลังจากนั้นทางการเริ่มเปิดประเทศสู่โลกกว้างเพื่อต้อนรับการท่องเที่ยว (หน้าต่างสู่โลกกว้าง, 2544) ในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจ 5 ปี ฉบับที่ 2 หรือเรียกว่าเป็นช่วงของนโยบายจินตนาการใหม่ เป็นการเปิดประตูการค้าสู่เสรีให้อิสระในประเทศมากขึ้น เปิดเสรีทางการลงทุนและใช้กลไกทางการตลาดกำหนดราคาโดยมีประโยชน์เปรียบเทียบแผนดังกล่าวว่า กินแซบ นุ่งงาม ด้วยจินตนาการใหม่ ซึ่งในช่วงเวลานี้เป็นช่วงที่ค่ายคอมมิวนิสต์

¹ ในประเทศลาวเด็กผู้หญิงชาวไทบางเผ่าเริ่มหัดทอผ้าตั้งแต่อายุ 6-7 ปีโดยจะเริ่มด้วยการทอลายง่ายก่อน เช่น ทอตีนชั้นสำหรับผ้าชั้นของตนเอง (ดวงเดือน บุญชะวง, 2536)

เกิดความล้มเหลวจากการจัดการกับระบบเศรษฐกิจ ด้วยสาเหตุนี้จึงเริ่มเปลี่ยนมาใช้นโยบายการบริหารงานทางด้านเศรษฐกิจโดยเน้นที่ระบบการค้าแบบเสรี

ปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมเยือนสปป.ลาวมากขึ้น และทางการลาวได้ใช้ผ้าทอเป็นจุดขายอย่างหนึ่งเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว ผ้าทอของลาวเปรียบเสมือนสายใยทางวัฒนธรรมแห่งกลุ่มรวมถึงผ้าทอเมืองซำเหนือก็ได้กลายเป็นเอกลักษณ์ของสปป.ลาว และกลายเป็นสินค้าที่ติดอันดับความนิยมขึ้นชอบของนักท่องเที่ยวจากดินแดนต่างๆทั่วโลก เมื่อผ้าทอได้กลายเป็นสินค้าไม่ได้เป็นของใช้เฉพาะกลุ่มอีกต่อไปก็ได้ส่งผลให้ผู้หญิงลาวในปัจจุบันเกิดมีมุมมองในการเรียนรู้การทอผ้าที่แตกต่างไปจากอดีต จึงทำให้การเรียนรู้ในแต่ละยุคสมัยมีความแตกต่างกันเพราะการเรียนรู้ในปัจจุบันเป็นการเรียนรู้เพื่อสร้างรายได้มิใช่เรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมในการเป็นแม่ศรีเรือนอย่างในอดีต ปัจจุบันผู้หญิงเรียนรู้ว่าผ้าทอเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ให้แก่ตนเองและครอบครัวเพราะในยุคสังคมปัจจุบันรายได้เป็นสิ่งจำเป็นและเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิต เมื่อการเรียนรู้มาจากมุมมองที่ต่างจากอดีตแล้วภูมิปัญญาการทอผ้าแบบดั้งเดิมยังคงอยู่และมีการสืบทอดหรือไม่ ซึ่งสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้ผ้าทอเกิดการเปลี่ยนแปลงก็คือ ช่างทอผ้า เพราะเมื่อสปป.ลาวได้เปิดประเทศต้อนรับนักท่องเที่ยวและเมืองหลวงพระบางได้ถูกประกาศให้เป็นเมืองมรดกโลกในปี ค.ศ. 1998 ทำให้มีนักท่องเที่ยวหลั่งไหลเข้ามาเยี่ยมเยือนสปป.ลาว มากขึ้นย่อมทำให้สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงไป มุมมองความคิดของคนในสังคมก็ย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ผ้าทอซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์เฉพาะกลุ่มก็กลายเป็นผลิตภัณฑ์ในสังคมระดับกว้างขึ้นการผลิตผ้าก็ย่อมเกิดการเปลี่ยนแปลงไป เพราะมีการเชื่อมโยงความต้องการจากสังคมภายนอก

เมืองซำเหนือเป็นเมืองหนึ่งที่เป็นแหล่งผ้าทอฝีมือเยี่ยม ผ้าทอเมืองซำเหนือได้กระจายอยู่ทั่วทุกเมืองที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวในดินแดนลาวและกลายเป็นสินค้าที่มีความสำคัญและมีชื่อเสียงสามารถดึงดูดเงินตราเข้าเมืองซำเหนือและสปป.ลาวได้เป็นอย่างมาก ด้วยความหลากหลายทางชาติพันธุ์ วัฒนธรรม และเป็นถิ่นที่อยู่ของกลุ่มไทต่างๆ โดยเฉพาะไทแดงมีประชากรมากกว่ากลุ่มไทอื่นๆ จึงทำให้เมืองนี้มีความโดดเด่นและที่สำคัญคนในกลุ่มนี้มีความสามารถอย่างมากในการทอผ้าและประดิษฐ์คิดค้นลวดลายรวมถึงการใช้สีสันทันที่มีความสอดคล้องกับลวดลายเป็นยิ่งนัก ทำให้ผ้าทอพื้นเมืองซำเหนือมีความงดงามเป็นอย่างยิ่งและสะดุดตาต่อผู้พบเห็น และเมืองซำเหนือยังเป็นแหล่งค้าขายผ้าทอหลากหลายประเภทเพราะมีตลาดผ้าทอใหญ่ที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เมื่อความนิยมในผ้าทอกลุ่มซำเหนือเพิ่มมากขึ้นก็ได้ส่งผลให้เกิดการขายตัวของการผลิตผ้าเพื่อให้ทันกับความต้องการของตลาด ชาวเมืองซำเหนือจึงหันมาผลิตผ้าเพื่อเป็นสินค้ามากขึ้นเพราะสามารถสร้างรายได้ให้พวกเขาได้ ผ้าทอซึ่งแต่เดิมชาวบ้านได้ทอไว้ใช้เองในครัวเรือนก็ได้ขายบพบาทออกไปจากเดิม ผ้าทอได้กลายเป็นหนึ่งในสินค้าที่ทำเงินตราเข้าสู่หมู่บ้านและครอบครัว

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยทำการศึกษาผ้าทอพื้นเมืองแห่งเมืองลำเหนือโดยเฉพาะผ้าชั้นและผ้าเบี่ยง เมืองลำเหนือ แขวงหัวพัน ของสปป.ลาว² จึงเป็นพื้นที่กรณีศึกษา และปัจจุบันเมืองลำเหนือยังคงไม่ใช่เมืองเปิดมากนัก เนื่องจากเป็นพื้นที่สีแดงที่ยังเสี่ยงต่อความไม่มั่นคงของประเทศเพราะด้วยปัญหาสถานการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นในอดีต (อ้างไว้แล้วในหน้า 45) เมืองลำเหนือจึงเคยเป็นฐานบัญชาการของกลุ่มกระบวนการต่อสู้กอบกู้เพื่อชาติของสปป.ลาวเพราะมีสภาพภูมิประเทศเป็นพื้นที่เข้าถึงยากมีป่าเขาที่มีความอุดมสมบูรณ์เป็นอย่างมาก ในปัจจุบันเมืองลำเหนือได้เปลี่ยนเป็นเมืองที่สงบแต่การเดินทางก็ยังคงเข้าถึงได้ยากซึ่งได้กล่าวต่อไปในบทที่ 2 แม้ว่าเมืองลำเหนือมีความยากลำบากในการเดินทางเข้า-ออกแต่ผ้าทอที่เปรียบเสมือนสายใยทางวัฒนธรรมแห่งชนกลุ่มกลับเกิดการเปลี่ยนแปลง

ผู้วิจัยจึงศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงของผ้าทอลำเหนือในด้านความคงอยู่ของลวดลายดั้งเดิมและความหมาย การทอเพื่อรับใช้ประเพณีพิธีกรรม และศึกษาในสถานการณ์ที่มีอิทธิพลจากภายนอกเข้ามาแทรกแซงและเกิดการปะทะกันกับการดำรงอยู่ของตนเองทำให้ช่างทอมีการปรับตัวและเรียนรู้ที่นำไปสู่การผลิตผ้าในปัจจุบัน

1.2 วัตถุประสงค์

- 1.2.1 เพื่อศึกษาถึงความเปลี่ยนแปลงของผ้าผืนเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรเมื่อสังคมเปลี่ยน ทั้งในแง่ของ ลวดลาย สี สัน ความหมาย ความประณีต
- 1.2.2 เพื่อศึกษาถึงการปรับตัวและการเรียนรู้ของช่างทอในปัจจุบัน

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาผ้าทอมือผ้าชั้นและผ้าเบี่ยงในพื้นที่เมืองลำเหนือของกลุ่มไทดำ ไทแดง ศึกษาในด้านการเปลี่ยนแปลงของการผลิตผ้าในขณะที่ยังคงมีการเปลี่ยนแปลงไป สังคมได้ส่งผลกระทบให้ผ้าเปลี่ยนแปลงในด้านใดบ้าง เช่น ลวดลาย สี สัน ความหมาย ฝีมือ ซึ่งต้องศึกษาทั้งผ้าทอเก่า(ผ้าทอเก่าอายุโดยประมาณ 20 ปี) และผ้าทอใหม่ และศึกษาถึงการปรับตัวและการเรียนรู้ของช่างทอในปัจจุบัน

1.4 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

- 1.4.1 แนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

² ลำเหนือเป็นเมืองหลวงของแขวงหัวพัน เป็นเมืองที่อยู่ท่ามกลางหุบเขาอันเขียวชอุ่มอยู่บนความสูง 1,200 เมตร อยู่ถัดจากอุทยานสวนหินขึ้นมาจากทิศตะวันออกเฉียงเหนือ 45 กิโลเมตร (หน้าต่างประเทศกว้าง, 2544)

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม คือ การเปลี่ยนแปลงที่อาจจะเป็นไปในทางก้าวหน้าหรือถดถอยและเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดประโยชน์หรือให้โทษก็ได้ทั้งนั้น

สังคมและวัฒนธรรมเป็นของคู่กันถ้าสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมก็เปลี่ยนตาม และถ้าวัฒนธรรมเปลี่ยนสังคมก็เปลี่ยน สังคมและวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และสภาพแวดล้อมก็มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงเร็วหรือช้าขึ้นอยู่กับปัจจัยภายนอกที่เข้ามาเกี่ยวข้อง ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมแบ่งได้เป็น 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก (รัชพล ปิงพิบูลย์, 2537: 12)

ปัจจัยภายใน

หมายถึง ปัจจัยที่เกิดภายในสังคม ที่แสดงออกอย่างเปิดเผยหรือตั้งใจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ซึ่งได้แก่ กระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม การวางแผนทางสังคม การกระทำของปัจเจกบุคคลในสังคม เช่น ผู้นำในสังคม การประดิษฐ์สิ่งใหม่ๆ และปัจจัยที่ไม่แสดงออกอย่างเปิดเผยหรือตั้งใจ ซึ่งได้แก่การขาดแคลนทรัพยากร เป็นต้น

ปัจจัยภายนอก

หมายถึง ปัจจัยที่เกิดขึ้นภายนอกสังคม เป็นปัจจัยที่เห็นได้ชัดคือ

- การเปลี่ยนแปลงลักษณะประชากร ได้แก่ การย้ายถิ่นของประชากร ความแตกต่างของประชากร เช่น อายุ เพศ การศึกษา เป็นต้น
- การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ได้แก่ สภาพสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น ภูมิอากาศ ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น
- กลุ่มระบบจากภายนอก ได้แก่ การล่าอาณานิคมและการโจมตีจากชาติอื่น
- การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมจากชนชาติอื่น การยอมรับวัฒนธรรมอื่นมาใช้

สรุปธรรมชาติการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันมีลักษณะดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและเกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอและเป็นปกติ
2. การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างโดดเดี่ยวและมีผลกระทบอย่างต่อเนื่องทั้งในด้านเวลาและพื้นที่
3. การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นได้ทุกแห่ง และสามารถก่อให้เกิดผลกระทบต่อเนื่องไปยังทุกแห่งได้
4. เทคโนโลยีทางด้านวัตถุและความคิดทางด้านสังคมใหม่ จะมีการขยายตัวและเผยแพร่ออกไปอย่างรวดเร็ว
5. การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจะส่งผลกระทบอย่างกว้างขวางต่อบุคคลและสังคม เพราะมีการติดต่อกันใกล้ชิดมากขึ้น และไม่มีใครที่จะหลบเลี่ยงผลกระทบดังกล่าวได้

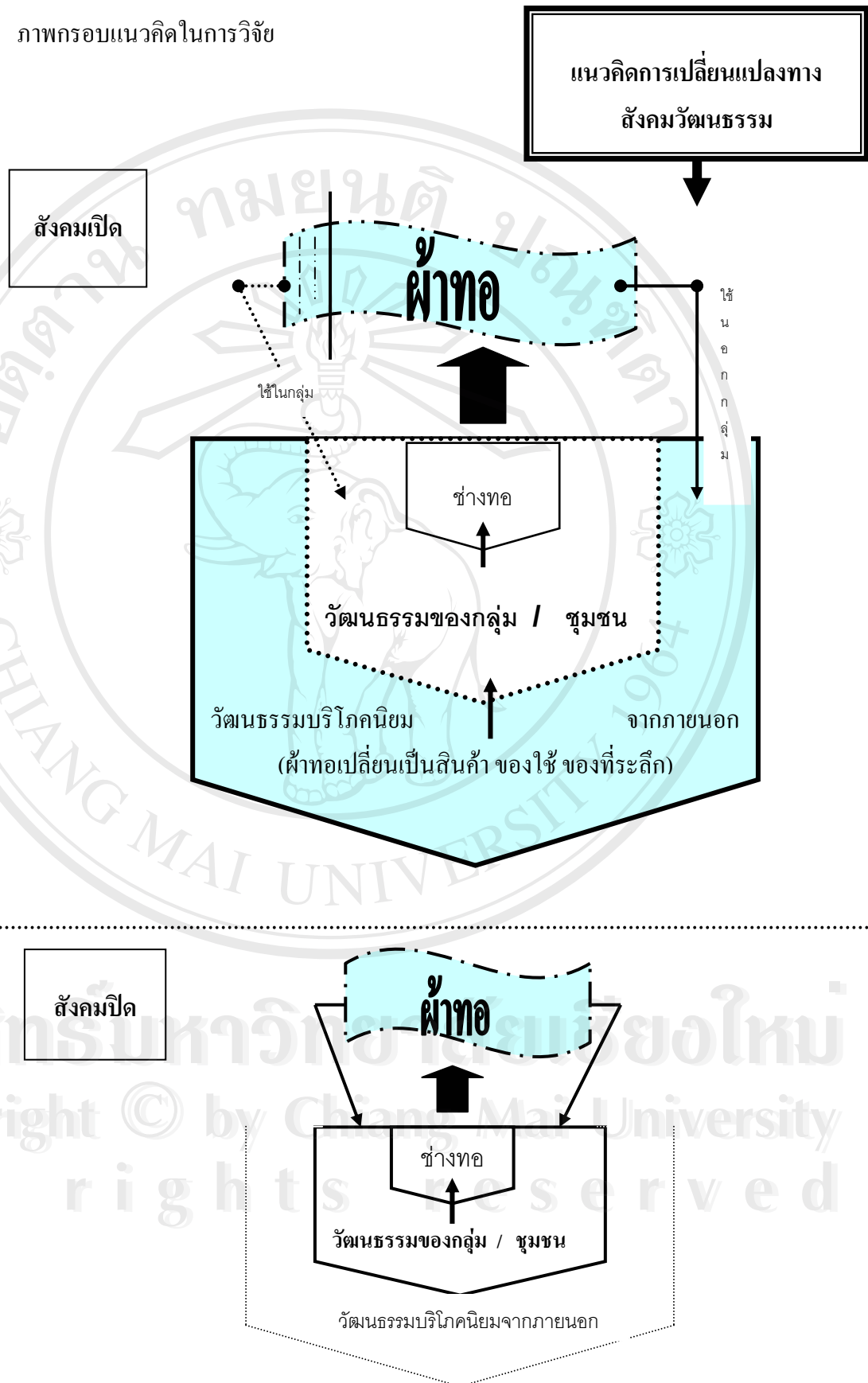
1.5 แนวความคิดในการวิจัย

ผ้าทอช้างเหนือในความหมายของสังคมปิดและสังคมเปิด

สังคมปิด คือ สังคมที่ยังไม่เปิดรับสิ่งต่างๆจากโลกภายนอก เช่น วัฒนธรรม เทคโนโลยี เป็นต้น ในสังคมปิดช่างทอเป็นผู้ผลิตผ้าทอและผ้าทอที่ได้ถูกนำมาใช้กันภายในกลุ่ม รูปแบบผ้าทอที่ผลิตและใช้จึงเป็นแบบเฉพาะกลุ่ม ไม่มีอิทธิพลจากสังคมภายนอกเข้ามาแทรกแซง

สังคมเปิด คือ สังคมที่เปิดรับความเจริญจากสังคมภายนอกซึ่งโดยส่วนใหญ่มีความเจริญมากกว่าสังคมตนเองและเป็นสังคมแบบบริโภคนิยม ในสังคมเปิดนี้ช่างทอเป็นผู้ผลิตผ้าทอและผ้าทอได้เปลี่ยนเป็นสินค้า ผ้าทอที่ผลิตได้โดยส่วนใหญ่จะส่งให้คนนอกกลุ่มใช้และคนในกลุ่มจะได้ค่าตอบแทนเป็นเงิน รูปแบบผ้าทอที่ผลิตและใช้จึงมีอิทธิพลจากสังคมภายนอกเข้ามาแทรกแซง

1.5.1 ภาพกรอบแนวคิดในการวิจัย

1.6 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ทำการทบทวนเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับผ้าทอกลุ่มไท-ลาวและกลุ่มไทยรวมถึงเศรษฐกิจโดยได้จัดจำแนกตามลักษณะของเนื้อหาออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับผ้าทอ

ส่วนที่ 2 เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับเศรษฐกิจและชาติพันธุ์ ใน ส.ป.ป. ลาว

ส่วนที่ 1 : เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับผ้าทอซึ่งจำแนกตามเนื้อหาออกเป็น 4 หมวด ดังนี้

- หมวดที่ 1. ผ้าทอในด้าน ลวดลาย สี สัน เทคนิค การผลิตของกลุ่มไท
- หมวดที่ 2. ผ้าทอในด้านความหมายในเชิงสัญลักษณ์ต่างๆ ของลวดลาย สี สัน
- หมวดที่ 3. ผ้าทอในด้านการเปลี่ยนแปลงของการผลิตผ้า
- หมวดที่ 4. การปรับตัวของช่างทอ

แต่ละหมวดมีเนื้อหาดังนี้

เนื่องจากเอกสารของสปป.ลาวเกี่ยวกับผ้าทอต่างๆยังมีไม่มากจึงใช้เอกสารของไทยเข้ามาช่วยอธิบายเพิ่มเติมเพราะประเทศไทยได้ผ่านกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากสังคมปิดมาสู่สังคมเปิดก่อนสปป.ลาวและปัญหาที่ประเทศไทยพบอาจเป็นข้อมูลพื้นฐานนำไปสู่ความเข้าใจในกระบวนการเปลี่ยนแปลงผ้าทอของเมืองจำหนือที่มีกระบวนการเปลี่ยนแปลงจากสังคมปิดมาเป็นสังคมเปิดเหมือนกัน ซึ่งในหมวดที่ 1 เป็นข้อมูลผ้าทอของกลุ่มคนไทยเชื้อสายลาวเกี่ยวกับลวดลาย สี สัน เทคนิค และการผลิต ของบ้านกุดจอก จังหวัดชัยนาท บ้านทับผึ้งน้อย จังหวัดสุพรรณบุรี และกลุ่มอีสานเหนือ อีสานกลาง อีสานใต้ ซึ่งกลุ่มคนไทยเชื้อสายลาวนี้มีกระบวนการการเปลี่ยนแปลงของผ้าทอจากสังคมปิดมาเป็นสังคมเปิด

หมวดที่ 1. ผ้าทอ : ลวดลาย สี สัน เทคนิค การผลิต

แพทริเซีย ชีสแมน แน่นหนา และ วิถี พานิชพันธ์ (2535) ได้กล่าวถึงการทอผ้าของกลุ่มคนไทยเชื้อสายลาวที่บ้านกุดจอก จังหวัดชัยนาท ว่าแต่เดิมมีการทอผ้าหลายประเภทแต่ในปัจจุบันคงเหลือแต่ การทำผ้าจก (ตีนซิ่น) จกผสมจิด อยู่เพียงสองสามบ้านเท่านั้น บ้านอื่น ๆ ที่เหลือทอผ้าขาวม้าเป็นหลัก ซึ่งเป็นอาชีพเสริมหลังฤดูการทำนา การใช้สีนิยมใช้สีสดใส่ติดกันอย่างแรง ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่มผ้าทอเชื้อสายลาวทั้ง และพบว่าตีนซิ่นบ้านกุดจอกตั้งแต่ครั้งโบราณนิยมใช้สี ห้าสี คือ เหลือง เขียว ส้ม ดำ ขาว และไม่เคยพบว่ามีการใช้สีอื่น ๆ นอกจากห้าสีนี้ ลวดลายที่นิยมทอคือ ลายขอรระฆัง ซึ่งแต่ละแบบเกิดจากเค้าโครงเดียวกันจะมีความแตกต่างกันในรายละเอียดซึ่งเกิดจากความคิดสร้างสรรค์ของช่าง และพบว่าผ้าทอบ้านกุดจอกและบ้านทับผึ้งน้อยยังเป็นเครื่องบ่งบอกสถานภาพของผู้ใช้อีกด้วย ผ้าซิ่นจะมีลักษณะแตกต่างกันไปตามอายุ

ของผู้สวมใส่ เช่นสีแดงจะใช้กับหญิงสาว สีดำจะใช้กับผู้สูงอายุ ชิ้นลายดอกจะใช้สำหรับสาวรุ่น ชิ้นดำด้านสำหรับเด็กหญิง และลวดลายไม่ว่าจะเป็นลายจกหรือลายขิดจะแฝงไว้ด้วยความเชื่อทางคติพระพุทธศาสนา ธรรมชาติ และสื่อออกมาให้เห็นเกี่ยวกับเรื่องราวชีวิตความเป็นอยู่สภาพสังคม และพบว่าผ้าทอมือของกลุ่มบ้านกุดจอกและบ้านทับผึ้งน้อย มีจุดเด่นอยู่ตรงใช้สีที่ร้อนแรงสะดุดตาดึงดูดความสนใจ ช่างทอมีความชำนาญในการใช้สีติดกัน

กมล กอสุข (2546) ได้กล่าวถึงผ้าทอบ้านทับผึ้งน้อย จังหวัดสุพรรณบุรีว่าเป็นกลุ่มลาว กึ่งซึ่งบรรพบุรุษอพยพมาจากแถบกุ๊วในหลวงพระบางประเทศลาว เป็นกลุ่มวัฒนธรรมเดียวกัน กับบ้านกุดจอกทั้งด้านการดำรงชีวิต ภาษาพูด การทอผ้า ลวดลายการใช้สีมีลักษณะแบบเดียวกัน

ผ้าทอของชาวอีสานสามารถแบ่งรูปแบบตามเขตภูมิศาสตร์วัฒนธรรมออกได้เป็น 3 กลุ่ม คือ อีสานเหนือ อีสานกลาง และอีสานใต้ เขตอีสานเหนือและอีสานกลางเคยอยู่ภายใต้การปกครองของชาวลาวในสมัยอาณาจักรล้านช้าง พ.ศ. 1896 – พ.ศ. 2250 ประชากรคือกลุ่มไท-ลาว ที่อพยพมาจากเวียงจันทน์และปากเซและเขตอีสานใต้ในราว พ.ศ. 1593 – พ.ศ. 1974 เคยอยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรเขมร ประชากรคือชาวเขมรยกเว้นบริเวณแถบลุ่มแม่น้ำโขงเป็นที่อยู่อาศัยของชาวลาว

ผ้าทอที่เป็นลักษณะเด่นของแถบอีสานเหนือและอีสานกลางคือ ผ้าฝ้ายมัดหมี่สีครามใช้สำหรับเป็นผ้าชิ้นนุ่งใช้ในชีวิตประจำวันและผ้าไหมมัดหมี่เส้นพุ่งสำหรับใช้นุ่งในโอกาสพิเศษ ลวดลายจะเป็นลายทางตั้ง เย็บตกแต่งด้วยดินชั้นซึ่งมักเป็นผ้าฝ้ายหรือไหมทอสามตะกอและส่วนหัวขึ้นหรือเอวจะเย็บตกแต่งด้วยผ้าที่มีลายขิดเป็นลายทางสีแดงตกแต่ง ผ้าฝ้ายเป็นลายขิดจะทำเป็นผ้ามัน หมอนและผ้าห่ม ลวดลายมักเป็นรูปสัตว์และเป็นลวดลายแบบเดียวกับของกลุ่มคนไททั่วไป การย้อมสีธรรมชาติจะใช้วัตถุดิบจากป่า ปัจจุบันป่าหมดการย้อมสีธรรมชาติจึงเสื่อมสูญไปด้วย

บริเวณอีสานเหนือระหว่างขอนแก่นและหนองคายคือแหล่งผลิตฝ้าย ในบริเวณอีสานกลางระหว่างนครราชสีมาและขอนแก่นคือแหล่งอุตสาหกรรมผ้าไหม ผ้าที่มีชื่อเสียงของนครราชสีมา ได้แก่ ผ้าไหมปั่นทางกระรอก ในขณะที่ในแถบหมู่บ้านในชนบทนิยมทอผ้าชิ้นที่เป็นลายมัดหมี่เส้นพุ่งแบบลาว

จังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดมุกดาหาร ทอผ้าไหมมีเทคนิคและลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์แบบผู้ไท ผ้าชิ้นจะเป็นผ้ามัดหมี่เส้นพุ่งมีลวดลายหลากสีบนพื้นสีน้ำตาลเข้ม ผ้าคลุมไหล่หรือแพรวาทอด้วยเทคนิคจกหรือขิด หลากสีบนพื้นผ้าสีแดง และยังมีผ้าห่มหรือผ้าจ่องซึ่งเกิดจากเส้นยืนเป็นไหมและเย็บต่อสองผืนเพื่อให้ผ้ามีความกว้างบางถิ่นทอด้วยเทคนิคยกดอก และผ้าแพรมนต์ใช้คลุมศีรษะในงานบวชมีลวดลายจกซึ่งเป็นลายดั้งเดิมของกลุ่มคนไท เช่น ลายนาคนเป็นต้น

ในเขตอีสานใต้ ชาวเขมรสูงทอผ้าไหมมัดหมี่เส้นพุ่งตามแบบเขมร ผ้าไหมเขมรมีลักษณะต่างจากผ้าไหมของลาว-อีสาน เป็นผ้ามัดหมี่เส้นพุ่งทอแบบสามตะกอ ปัจจุบันมีการทอလวดลายแบบลาว-อีสาน เพื่อการค้า ชาวลาว-อีสาน ที่อาศัยอยู่บริเวณริมฝั่งโขงในเขตอีสานใต้จะทอผ้าไหมมัดหมี่เป็นลวดลายแบบไท บางทีก็มัดหมี่เส้นพุ่งเป็นลายทางตั้ง

เนื้อหาทั้งหมดสามารถนำมาสรุปแยกเนื้อหาออกเป็นตารางเพื่อให้เกิดความเข้าใจได้ง่ายขึ้นดังนี้

ตาราง 1.1 หมวดที่ 1 ผ้าทอ: ลวดลาย ลีเส้น เทคนิค การผลิต

กลุ่ม	ลาวคั่งบ้านกุดจอก จังหวัดชัยนาท และ บ้านทับผึ้งน้อย จังหวัดสุพรรณบุรี
สิ่งที่ผลิต	การทำผ้าจก (ดินชัน)
เทคนิค	จกผสมขิด
ลีเส้นที่พบ	นิยมใช้ลีเส้นที่สดสีตัดกันอย่างรุนแรง มี 5 ลีที่นิยมใช้คือ เหลืองเขียว ส้ม ดำ แดง
ลวดลายที่พบ	ขอระฉั่ง (ซึ่งแต่ละแบบเกิดจากเค้าโครงร่างเดียวกัน)
ความหมายของลวดลาย	ตามคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ธรรมชาติ
วัตถุดิบ	ไหม,ฝ้าย
อื่นๆ	ลีดำจะใช้กับผู้สูงอายุ ชี้นลายดอกจะใช้กับสาวรุ่น ชี้นดำด้านจะใช้กับเด็ก
กลุ่ม	อีสานเหนือ อีสานกลาง
สิ่งที่ผลิต	ผ้าฝ้ายมัดหมี่สีคราม, ผ้าไหมมัดหมี่
เทคนิค	มัดหมี่, มัดหมี่เส้นพุ่ง
ลีเส้นที่พบ	คราม, น้ำตาลเข้ม
ลวดลายที่พบ	รูปสัตว์ เช่น นาค
ความหมายของลวดลาย	ไม่มีข้อมูล
วัตถุดิบ	ไหม, ฝ้าย
อื่นๆ	ไม่มีข้อมูล
กลุ่ม	อีสานใต้
สิ่งที่ผลิต	ผ้าไหมมัดหมี่เส้นพุ่ง
เทคนิค	มัดหมี่เส้นพุ่งทอแบบสามตะกอ

สีสันทที่พบ	ไม่มีข้อมูล
ลวดลายที่พบ	ไม่มีข้อมูล
ความหมายของลวดลาย	ไม่มีข้อมูล
วัตถุดิบ	ไหม
อื่นๆ	ไม่มีข้อมูล

สรุป

กลุ่มลาวคั่งบ้านกุดจอก จังหวัดชัยนาท และ บ้านทับผึ้งน้อย จังหวัดสุพรรณบุรี มีการทำผ้าจาก (ดินจีน) จากไหมและฝ้ายโดยใช้เทคนิคจกผสมขิด มีความนิยมใช้สีสันทที่สดใสดกกันอย่างรุนแรงมี 5 สีที่นิยมใช้คือ เหลือง เขียว ส้ม ดำ แดง ซึ่งสีดำจะใช้กับผู้สูงอายุ ชินลายดอกจะใช้กับสาวรุ่น ชินดำด้านจะใช้กับเด็ก ลวดลายที่พบคือขอระฆังซึ่งมีรูปร่างคล้ายกับขอที่แขวนระฆัง ความหมายของลวดลายมาจากตามคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนา

กลุ่มอีสานเหนือ อีสานกลาง มีการทำผ้าฝ้ายมัดหมี่สีคราม, ผ้าไหมมัดหมี่จากไหมและฝ้าย โดยใช้เทคนิคมัดหมี่ มัดหมี่เส้นพุ่ง นิยมใช้สีครามและน้ำตาลเข้ม ลวดลายที่พบคือanak และกลุ่มอีสานใต้มีการทำผ้าไหมมัดหมี่เส้นพุ่งโดยใช้เทคนิคมัดหมี่เส้นพุ่งทอแบบสามตะกอ

หมวดที่ 2 มีเนื้อหาเกี่ยวกับการตีความหมายเชิงสัญลักษณ์ต่างๆ ของลวดลาย สี สันของกลุ่มคนในสปป.ลาว ซึ่งข้อมูลในเนื้อหาทั้งหมดนี้อาจเชื่อมโยงไปสู่การตีความหมายของลวดลายสีสันหรืออื่นๆ บนพื้นผ้าของคนชาวนี้อ

หมวดที่ 2. ผ้าทอ : ความหมายเชิงสัญลักษณ์ต่างๆ ของลวดลาย สี สัน

สื่อสัญลักษณ์ ผ้าลาวเวียงจันทน์ (2541) ได้กล่าวถึงลวดลายที่นิยมทอผ้าในลาวได้แก่รูปทรงเรขาคณิต เช่น สีเหลี่ยม สามเหลี่ยม วงแหวน รูปดาว ลายวงกลมเวียน ลายขอ และกุญแจ รูปแบบเหล่านี้ช่างทอผ้าลาวได้คิดค้นขึ้นเองและเลียนแบบจากธรรมชาติและสิ่งรอบๆ ตัว เช่น ต้นไม้ ดอกไม้ ผลไม้ ใบไม้ ทิวเขา เมฆ ลำน้ำ นก สัตว์ป่าและวัตถุปราสาทราชวัง แรงบันดาลใจและจินตนาการนี้ส่วนหนึ่งมาจากสัตว์ในจินตนิยายซึ่งเล่ากันมาจากรากต่อปาก รูปแบบเหล่านี้จำนวนมากคล้ายคลึงกับลายบนเครื่องสำริดยุคก่อนประวัติศาสตร์ซึ่งพบในดินแดนแถบดอนซอนในเวียดนามเหนือซึ่งมีอิทธิพลต่อผ้าทอและศิลปกรรมอื่นๆ ในดินแดนแถบนี้ตลอดลงไปจนถึงทางใต้รวมทั้งหมู่เกาะนับตั้งแต่ 500 ปีก่อนคริสตกาล ผ้าทอไท-ลาว มีชื่อในด้านคุณภาพและความคงทน โดยทั่วไปใช้เทคนิคการทอ 6 วิธีได้แก่ มัดหมี่หรือมัดขิด จก ขิด เขียบเกาะ ตามุก หมากไม เทคนิคที่ช่างลาวแต่ละคนใช้จะบ่งบอกถึงถิ่นฐานและความเป็นมาของตน เช่น อากาศเย็นในที่ราบสูงตอนเหนือทำให้ผ้าทอแถวนั้นมีลักษณะหนาและหยาบ การใช้สีย่อมจะเป็นสีธรรมชาติแต่ในปัจจุบันการใช้สีย้อมธรรมชาติมีราคาแพงและหายาก

ทอผ้าตามความเชื่อต่างๆ เช่น การทอผ้าไหมสำหรับทารกที่จะเกิดขึ้นเพราะตามความเชื่อดั้งเดิมไม่นิยมเย็บผ้าสำหรับเด็กเกิดใหม่ และการทอผ้าสำหรับใช้ในชีวิตครอบครัว เช่น การทอผ้าในพิธีการแต่งงานที่ฝ่ายหญิงจะนิยมทำให้ได้แก่ พูก หมอน ผ้าห่ม ฯลฯ และใช้ในพิธีกรรมทางศาสนา เช่น งานศพจะมีการทอผ้าปกโลง ผ้าจะมีลวดลายประณีตงดงาม ผ้าจะถูกถวายให้พระสงฆ์และพระสงฆ์จะทำพิธีมอบให้ผู้ตายและสุดท้ายจะคืนผ้าให้ผู้ตายหรือผู้อื่นต่อไป

ทั้งหมดสามารถนำมาสรุปแยกเนื้อหาออกเป็นตารางเพื่อให้เกิดความเข้าใจได้ง่ายขึ้นดังนี้

ตาราง 1.2 หมวดที่ 2 ผ้าทอ: ความหมายเชิงสัญลักษณ์ต่างๆ ของลวดลาย ลีลัน

กลุ่ม	ลาว ส.ป.ป. ลาว
สิ่งที่ผลิต	ผ้าทอ
เทคนิค	มัดหมี่, จก, จิด, เขยิบเกาะ, ตามูก, หมากไม
ลีลันที่พบ	ไม่มีข้อมูล
ลวดลายที่พบ	สี่เหลี่ยม, สามเหลี่ยม, วงแหวน, ดาว, วงกลมเวียน, ลายขอ, กุญแจ, ต้นไม้, ดอกไม้, ผลไม้, ใบไม้, ทิวเขา, เมฆ, ลำน้ำ, นก, วัด, ปราสาทราชวัง
ความหมายของลวดลาย	ความเชื่อเกี่ยวกับชีวิตและการจินตนาการ
วัตถุดิบ	ไหม, ฝ้าย
อื่นๆ	ไม่มีข้อมูล

สรุป

ลวดลายที่นิยมทอผ้าในลาวได้แก่รูปทรงเรขาคณิต เช่น สี่เหลี่ยม สามเหลี่ยม วงแหวน รูปดาว ลายวงกลมเวียน ลายขอ และกุญแจ ช่างทอผ้าลาวได้คิดค้นขึ้นเองและเลียนแบบจากธรรมชาติและสิ่งรอบๆ ตัว แรงบันดาลใจและจินตนาการนี้ส่วนหนึ่งมาจากสัตว์ในจินตนิยายซึ่งเล่ากันมาปากต่อปาก โดยทั่วไปใช้เทคนิคการทอ 6 วิธีได้แก่ มัดหมี่หรือมัดขิด จก จิด เขยิบเกาะ ตามูก หมากไม มีการทอผ้าตามความเชื่อต่างๆ เช่น การทอผ้าไหมสำหรับเด็กเกิดใหม่ การทอผ้าในพิธีการแต่งงานและในพิธีกรรมทางศาสนา

หมวดที่ 3 มีข้อมูลผ้าทอของกลุ่มคนไทย กลุ่มผ้าไหมสันกำแพง ชุมชนบ้านหาดเลี้ยว ชาวไททรงดำ กลุ่มสตรีอีสานในชนบทและชาวเขาเผ่ากระเหรี่ยง ที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านลวดลาย สี สัน วัสดุ ซึ่งผ้าทอของกลุ่มทั้งหมดนี้ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมปิดมาเป็นสังคมเปิดก่อนกลุ่มผ้าทอชำเหนือ และข้อมูลทั้งหมดอาจเป็นพื้นฐานเชื่อมโยงไปสู่ความเข้าใจถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงผ้าทอเมืองชำเหนือ

หมวดที่ 3. ผ้าทอ : การเปลี่ยนแปลง ลวดลาย สี สัน วัสดุ

นฤมล ศรีกิจการ (2536) ได้กล่าวถึงกลุ่มทอผ้าไหมสันกำแพง จ.เชียงใหม่ ตั้งแต่ พ.ศ. 2453-2524 ว่าได้พัฒนากระบวนการผลิตเป็นระบบอุตสาหกรรมที่มีความชัดเจนมีความพร้อมเรื่องทุน โดยนายทุนคือกลุ่มตระกูลชินวัตรเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงแต่ละขั้นมีการเปลี่ยนแปลงเทคนิคการผลิตเพื่อให้ผลิตได้รวดเร็วยิ่งขึ้น และเพื่อให้ได้มาตรฐานเดียวกันมีการเปลี่ยนจากที่พื้นเมืองมาเป็นกรุงเทพฯ และปรับปรุงเทคนิคการฟอกและย้อมสีโดยใช้สีเคมีซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้ได้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม และนโยบายของรัฐและการตลาด

การตลาดได้ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของรูปแบบ ลวดลาย ของผ้าไหมสันกำแพง ที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมเฉพาะตัวของคนเชียงใหม่ในอดีต กลายมาเป็นความทันสมัยแบบสากลนิยม แต่สิ่งที่ไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงคือการใช้แรงงานในการผลิตผ้าไหมยังคงเป็นสตรีชาวบ้านที่มาจากภาคการเกษตรกรรม

สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ (2535) ได้กล่าวถึงกลุ่มผ้าทอพื้นเมืองบ้านหาดเลี้ยว จ.สุโขทัย ว่าได้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านการผลิตเช่นเดียวกับกลุ่มผ้าไหมสันกำแพง จ.เชียงใหม่ แต่กลุ่มผ้าทอพื้นเมืองบ้านหาดเลี้ยวมีการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่กระบวนการผลิต ผู้ผลิต รูปแบบ ลวดลาย และกลุ่มผู้บริโภค ซึ่งสิ่งที่ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงเป็นผลมาจากนโยบายของรัฐและบทบาทของชุมชนภายในบ้านหาดเลี้ยวเอง นโยบายของรัฐจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติทำให้เกิดการคมนาคมที่มีความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น ชุมชนบ้านหาดเลี้ยวเป็นชุมชนที่อยู่ใกล้กับสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ สาเหตุนี้ทำให้เกิดมีนักท่องเที่ยวหลั่งเข้ามาโดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติทำให้เกิดมีนโยบายของการพัฒนาและฟื้นฟูของที่ระลึก ซึ่งจำเป็นต้องเป็นของวัฒนธรรมในท้องถิ่น ในปีพ.ศ. 2531 - 2532 จึงประกาศให้เป็นปีของศิลปหัตถกรรมไทยโดยส่งผลต่อการขยายตัวของความนิยมสินค้าพื้นเมือง และบุคคลภายในชุมชนได้พยายามปรับเปลี่ยนรูปแบบ ขนาดและลวดลายของผ้าที่ผลิตในชุมชนให้สอดคล้องกับความต้องการและรสนิยมของผู้บริโภคภายนอก เช่นการสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ด้วยการนำมาจากภายนอกหรือดัดแปลงจากที่มีอยู่ในชุมชน หรือการนำมาจากภายนอกเข้ามาดัดแปลงหรือดัดแปลงจากสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนหรือการนำลวดลายจากชุมชนอื่นมาผสมผสานกับลวดลายเดิม แต่ภายในชุมชนเองก็

พยายามรักษารูปลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไว้ไม่ให้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมจนหมดและยังได้สร้าง พิพิธภัณฑสถานผ้าพื้นเมืองขึ้นเพื่อแสดงถึงความเป็นชาติพันธุ์ของชุมชนตนเองที่มีความแตกต่างไปจาก ชุมชนอื่น ผ้าพื้นเมืองของชุมชนบ้านหาดเลี้ยวไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปตามรสนิยมของผู้บริโภค ภายนอกอย่างเต็มที่และผ้าได้กลายเป็นสินค้าแต่ในการเป็นสินค้าผ้าก็ไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปจาก ความหมายเดิม แต่การค้าได้ช่วยให้เกิดการขยายตัวของความหมายเดิมและช่วยให้ศิลปหัตถกรรมมี ชีวิตอยู่ได้ในสังคมสมัยใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไป

รัชพล ปิจพิบูลย์ (2537) ได้กล่าวถึงผ้าทอของชาวไททรงดำ จ.เพชรบุรี ว่าได้รับผลกระทบ และเกิดการเปลี่ยนแปลงเหมือนกับกลุ่มผ้าทอพื้นเมืองบ้านหาดเลี้ยว จ.สุโขทัย และกลุ่มผ้าไหมสัน กำแพง จ.เชียงใหม่ เช่นเดียวกัน ผ้าทอของชาวไททรงดำเป็นผ้าทอที่มีเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มมีการ สืบทอดกันมาตั้งแต่ตอนอาศัยอยู่บริเวณตอนใต้ของประเทศจีน ผ้าที่ทอมืออยู่ 4 ชนิด คือ ผ้าฝ้าย ผ้าซิ่นลายแดงโม ผ้าตีนซิ่นและผ้าไหม แต่ในปัจจุบันฝ้ายที่นำมาทอจะซื้อสำเร็จรูปมาจากตลาด ในด้านกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมการทอผ้า สถาบันครอบครัวมีบทบาทโดยตรงในการ ถ่ายทอดการทอผ้าให้สมาชิกในครอบครัว รองลงมาได้แก่ โรงเรียน กลุ่มเพื่อน กลุ่มอาชีพ กลุ่ม ผู้นำและกลุ่มกิจกรรม ในด้านผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงของครอบครัวที่มีต่อการทอผ้าของชาว ไททรงดำ ส่วนใหญ่เป็นผลกระทบทางด้านการถ่ายทอดจากผู้อาวุโส พ่อแม่ก็ต้องออกไปทำมา หากิน ทำให้เวลาในการสั่งสอนอบรมลดน้อยลงไป การเปลี่ยนแปลงของระบบครอบครัวจึงเป็น ส่วนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการทอผ้าของชาวไททรงดำประการหนึ่ง และสิ่งที่ส่งผล กระทบให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอีกอย่างหนึ่ง คือ การเปลี่ยนแปลงของระบบการคมนาคม ด้าน การศึกษา ด้านการประกอบอาชีพก็ได้ส่งผลกระทบให้วัฒนธรรมต่างๆ ลดน้อยลงไป ทั้งหมดนี้ได้ ส่งผลกระทบให้กระบวนการถ่ายทอดการทอผ้าเกิดการเปลี่ยนแปลง

เรณู คุปภิษฐ์ชัย, กัลยา พัฒนศรี และสว่างจิต ศรีระชา (2534) ได้กล่าวถึงกลุ่มทอผ้า พื้นเมืองของสตรีชนบทอีสานว่าได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเช่นเดียวกัน ที่ หมู่บ้านไก่อ้า อำเภอมะนัง และบ้านดอน อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดอุดรธานี ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงการทอ ผ้าซึ่งแต่เดิมเป็นการทอเพื่อใช้ในชีวิตประจำวันมาเป็นการทอเพื่อขาย รัฐมีการให้เงินสนับสนุนการ ทอผ้าทำให้การทอผ้าพื้นเมืองกลายเป็นอาชีพขึ้นมาและสร้างรายได้ให้แก่หมู่บ้าน ซึ่งแต่ก่อน ชาวบ้านไก่อ้าและชาวบ้านดอนรับรู้ว่าการทอผ้าเป็นงานบ้านอย่างหนึ่งที่ผู้หญิงทุกคนควรทำเป็น แต่ปัจจุบันชาวบ้านรับรู้ว่าการทอผ้าเป็นอาชีพสร้างรายได้และการทอผ้าได้ก่อให้เกิดการพัฒนา ตัวเองและเป็นการพัฒนาหมู่บ้านเพื่อให้ตลาดเป็นที่ยอมรับ การทอผ้าจึงกลายเป็นสัญลักษณ์เชิง เศรษฐกิจอย่างชัดเจน

สารทิ มณีโชติ และ รัชดาภรณ์ กุณามา (2526) ได้กล่าวว่าแม้กระทั่งผ้าทอของกะเหรี่ยงซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยอยู่ห่างไกลยังได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม กลุ่มชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงมีการทอผ้าแบบ Back Strap มีส่วนน้อยได้รับการส่งเสริมให้ทอแบบกี่กระตุก เช่น ในหมู่บ้านพระบาทห้วยต้ม อำเภอเถลิง ลำพูน การทอผ้าของกะเหรี่ยงจะใช้ด้ายซึ่งทำจากใยฝ้ายเท่านั้น สีที่ใช้ย้อมใช้ทั้งสีเคมีและสีธรรมชาติ การทอผ้าของกะเหรี่ยงมีสองชนิดคือ การทอธรรมดากับการทอแบบลวดลาย ลายที่ทอคือ ลายจก ลายขิด และยังมีการทอโดยการแทรกวัสดุอื่น เช่น การทอประกบลูกเดือย การทอประกบพู่หรือกระจุกด้าย และผ้าที่ทอขึ้นจะนำมาตัดเย็บเป็น เสื้อ ยาม ผ้าห่ม ผ้าถุง โสร่ง ลักษณะการตัดเย็บผ้าของกลุ่มกะเหรี่ยง จะเย็บแบบต่อผ้า เย็บตรงตะเข็บ เย็บเก็บริม การทอผ้าได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่มีอยู่ สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงมาจากการคมนาคมติดต่อกับสังคมภายนอกทำให้มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกันและเกิดจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทำให้บางครอบครัวต้องออกไปรับจ้างทำงานนอกบ้านจึงเกิดการหยุดชะงักของการทอผ้า และการทอผ้าไม่มีความหลากหลายเท่าเสื้อผ้าสำเร็จรูปทำให้ผ้าทอเกิดความนิยมลดน้อยลงและเกิด การทอผ้าเพื่อมุ่งสนองความต้องการของหน่วยงานที่เข้าไปช่วยเหลือ เช่น โครงการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชาวเขา จึงทำให้ลวดลายต่างๆถูกกำหนดกฎเกณฑ์และชาวกะเหรี่ยงละเลยการผลิตเพื่อครอบครัวไป

เนื้อหาทั้งหมดสามารถนำมาสรุปแยกเนื้อหาออกเป็นตารางเพื่อให้เกิดความเข้าใจได้ง่ายขึ้นดังนี้
ตาราง 1.3 หมวดที่ 3 ผ้าทอ: การเปลี่ยนแปลง ลวดลาย สี สัน วัตถุดิบ

กลุ่ม	สันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่
สิ่งที่ผลิต	ผ้าทอ
เทคนิค	ไม่มีข้อมูล
สีสันทึพบ	ไม่มีข้อมูล
ลวดลายที่ผลิต	ไม่มีข้อมูล
ความหมายของลวดลาย	ไม่มีข้อมูล
วัตถุดิบ	ไหม
สิ่งที่เปลี่ยนแปลง	เปลี่ยนจากกี่พื้นเมืองมาเป็นกี่กระตุก, ปรับปรุงเทคนิคการฟอกและย้อมโดยใช้สียวิทยาศาสตร์
สาเหตุการเปลี่ยนแปลง	เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ การเมือง สังคม นโยบายของรัฐ และการพัฒนา

อื่นๆ	
กลุ่ม	บ้านหาดเลี้ยว จังหวัดสุโขทัย
สิ่งที่ผลิต	ผ้าทอ
เทคนิค	ไม่มีข้อมูล
สีสันทที่พบ	ไม่มีข้อมูล
ลวดลายที่พบ	ไม่มีข้อมูล
ความหมายของลวดลาย	ไม่มีข้อมูล
วัตถุดิบ	ไหม, ฝ้าย
สิ่งที่เปลี่ยนแปลง	การนำลายจากภายนอกชุมชนมาผสมผสานกับลายของตนเอง, กระบวนการผลิต, รูปแบบ, ลวดลาย
สาเหตุการเปลี่ยนแปลง	นโยบายของรัฐบาลจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
อื่นๆ	
กลุ่ม	ไททรงดำ จังหวัดเพชรบุรี
สิ่งที่ผลิต	ผ้าทอ
เทคนิค	ไม่มีข้อมูล
สีสันทที่พบ	ไม่มีข้อมูล
ลวดลายที่พบ	ไม่มีข้อมูล
ความหมายของลวดลาย	ไม่มีข้อมูล
วัตถุดิบ	ไหม, ฝ้าย
สิ่งที่เปลี่ยนแปลง	กระบวนการถ่ายทอดการทอผ้า ผู้ใหญ่ไม่มีเวลาถ่ายทอดเพราะต้องทำมาหากิน
สาเหตุการเปลี่ยนแปลง	เกิดจากการเปลี่ยนแปลงระบบการคมนาคม ด้านการศึกษา และระบบครอบครัว
อื่นๆ	
กลุ่ม	กระเหรี่ยง จังหวัดเชียงใหม่
สิ่งที่ผลิต	ผ้าทอ
เทคนิค	จก, ชิด และทอโดยแทรกวัสดุอื่น เช่น ทอประกบพู่หรือกระจุกด้าย
สีสันทที่พบ	ไม่มีข้อมูล
ลวดลายที่พบ	ไม่มีข้อมูล

ความหมายของลวดลาย	ไม่มีข้อมูล
วัตถุดิบ	ผ้า
สิ่งที่เปลี่ยนแปลง	ใช้ที่กระตุกในการทอผ้าจากการทอผ้าแบบ Back Strap และเสริมธุรกิจตกต่ำทำให้ต้องออกไปทำงานนอกบ้านจึงเกิดการชะงักการทอผ้า
สาเหตุการเปลี่ยนแปลง	การติดต่อกับสังคมภายนอก และเสริมธุรกิจตกต่ำ
อื่นๆ	
กลุ่ม	สตรีชนบทอีสาน
สิ่งที่ผลิต	ผ้าทอ
เทคนิค	ไม่มีข้อมูล
สีสันทที่พบ	ไม่มีข้อมูล
ลวดลายที่พบ	ไม่มีข้อมูล
ความหมายของลวดลาย	ไม่มีข้อมูล
วัตถุดิบ	ไม่มีข้อมูล
สิ่งที่เปลี่ยนแปลง	เปลี่ยนจากทอที่ใช้ในชีวิตประจำวันเป็นการทอเพื่อค้าขาย
สาเหตุการเปลี่ยนแปลง	รัฐให้เงินสนับสนุนเพื่อให้เป็นอาชีพสร้างรายได้
อื่นๆ	ผ้าทอเป็นสินค้าเชิงเศรษฐกิจอย่างชัดเจน

สรุป

กลุ่มทอผ้าสันกำแพง จ.เชียงใหม่ กลุ่มบ้านหาดเลี้ยว จ.สุโขทัย กลุ่มไททรงดำ จ.เพชรบุรี กลุ่มสตรีชนบทอีสาน และกลุ่มกระเหรี่ยง จ.เชียงใหม่ ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจ การเมือง สังคม นโยบายของรัฐ เหมือนกัน ซึ่งกลุ่มทอผ้าสันกำแพง จ.เชียงใหม่ เปลี่ยนจากทอด้วยที่พื้นเมืองเป็นที่กระตุกและปรับปรุงเทคนิคการฟอกย้อมโดยใช้วิทยาศาสตร์ ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ การเมือง สังคม นโยบายของรัฐ ส่วนทางด้านกลุ่มบ้านหาดเลี้ยว จังหวัดสุโขทัย มีการเปลี่ยนแปลงนำเอาลายจากภายนอกชุมชนมาผสมผสานกับลายของตนเองรวมทั้งเปลี่ยนแปลงกระบวนการผลิต รูปแบบ และลวดลาย เพราะนโยบายของรัฐจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ส่วนทางด้านกลุ่มไททรงดำ จังหวัดเพชรบุรี เกิดการเปลี่ยนแปลงของกระบวนการถ่ายทอดการทอ ซึ่งมีสาเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจ การเมือง สังคม นโยบายของรัฐ ส่วนทางด้านกลุ่มสตรีชนบทอีสานได้เปลี่ยนบทบาทของตนเองจากทอผ้าเพื่อที่ใช้ในชีวิตประจำวันเป็นการทอเพื่อค้าขายสาเหตุที่เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม นโยบายของรัฐ และกลุ่มกระเหรี่ยง จังหวัดเชียงใหม่ ปัจจุบันได้เปลี่ยน

มาใช้กระทัดในการทอผ้า ซึ่งจากเดิมทอผ้าแบบ Back Strap และเศรษฐกิจตกต่ำทำให้ต้องออกไปทำงานนอกบ้านจึงเกิดการชะงักการทอผ้า

หมวดที่ 4 มีเนื้อหาเกี่ยวกับการปรับตัวของช่างทอของกลุ่มช่างทอพื้นเมืองแม่แจ่ม จ.เชียงใหม่ ซึ่งกลุ่มนี้มีกระบวนการการเปลี่ยนแปลงของการปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับการทอผ้า จากสังคมปิดมาเป็นสังคมเปิด ซึ่งข้อมูลทั้งหมดนี้อาจเป็นพื้นฐานเชื่อมโยงไปสู่กระบวนการปรับตัวของช่างทอชาเหนือได้

หมวดที่ 4. การปรับตัวของช่างทอ

วิณะ วัฒนาพันธุ์, บุปผา วัฒนาพันธุ์ และ สามารด ศรีจันทร์ (2544) ได้กล่าวถึงช่างทอแม่แจ่มไว้ว่าต้องเรียนรู้วิถีชีวิตภายใต้การผลิตในระบบทุนนิยมและปรับตัวให้เข้ากับสมัยนิยม เรียนรู้แฟชั่นความต้องการของบุคคล เรียนรู้การแข่งขันในตลาด ระบบการค้าเสรี โดยเฉพาะการแข่งขันในด้านราคา เมื่อผ้าเกิดการปรับตัวเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมผ้าทอได้สะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวของช่างทอ ช่างทอได้เปลี่ยนบทบาทตัวเองจากผู้ผลิตเข้าทางวัฒนธรรมมาเป็นผู้ผลิตสินค้าหรือวัตถุทางวัฒนธรรม และเกิดการขัดแย้งในชุมชนกลุ่มช่างทอผ้าภายใต้กระแสทุนนิยม เพราะการสังกัดกลุ่มทำให้เกิดการผูกขาดช่างทอที่มีฝีมือ คนกลางจะเลือกช่างทอที่มีฝีมือดีไว้กับตนและไม่ให้ไปทำงานกับคนอื่น

ชุมชนทอผ้าตีนจกและผ้าทอพื้นเมืองแม่แจ่ม จัดแบ่งประเภทของช่างทอในชุมชนได้เป็น 3 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 ช่างทอที่มีสถานะเป็นแรงงานรับจ้าง, กลุ่มที่ 2 ช่างทอที่มีกิจการธุรกิจผ้าทอเป็นของตนเอง, กลุ่มที่ 3 ช่างทอที่รวมตัวเป็นกลุ่มทอผ้าดำเนินธุรกิจชุมชนโดยชุมชนเป็นเจ้าของ

การปรับตัวของช่างทอผ้าในการผลิตเพื่อขายทำให้ผู้ทอส่วนใหญ่ที่อยากจนตกอยู่ในสภาพของแรงงานรับจ้างที่ไม่ได้รับการคุ้มครองจากภาครัฐในด้านสวัสดิการตลอดจนสิทธิต่างๆการผลิตผ้าจำนวนมากเพื่อการขายทำให้ผู้หญิงที่เป็นแรงงานในการทอผ้าต้องทำงานหนักมากขึ้นกว่าเดิมและมีแนวโน้มที่จะส่งผลเสียต่อสุขภาพของช่างทอ การเปลี่ยนแปลงของผ้าทอพื้นเมืองที่เห็นได้ชัดคือการเปลี่ยนแปลงทางด้านสีสันทัน ลักษณะ และการใช้สอยในโอกาสต่างๆซึ่งลดทอนเป็นสิ่งเดียวที่ช่างทอยังคงเก็บรักษาไว้เพราะเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงวัฒนธรรมและแสดงความเป็นชาติพันธุ์

เนื้อหาทั้งหมดสามารถนำมาสรุปแยกเนื้อหาออกเป็นตารางเพื่อให้เกิดความเข้าใจได้ง่ายขึ้นดังนี้

ตาราง 1.4 หมวดที่ 4 การปรับตัวของช่างทอ

กลุ่ม	ช่างทอผ้าพื้นเมืองแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่
สิ่งที่ช่างทอต้องเรียนรู้	เรียนรู้วิถีชีวิตภายใต้การผลิตในระบบทุนนิยม, เรียนรู้แฟชั่น, เรียนรู้การแข่งขันในตลาดระบบการค้าเสรี
สาเหตุการเรียนรู้ของช่างทอ	การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ
ปัญหาที่เกิดจากการปรับตัวของช่างทอ	เกิดการเปลี่ยนแปลงของผ้าทอ รูปแบบ สี สัน การใช้ , ช่างทอผ้าทำงานหนักมากกว่าเดิม เกิดปัญหาสุขภาพ

สรุป

กลุ่มช่างทอผ้าพื้นเมืองแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ มีการเรียนรู้วิถีชีวิตภายใต้การผลิตในระบบทุนนิยม เรียนรู้แฟชั่นและเรียนรู้การแข่งขันในตลาดระบบการค้าเสรี ช่างทอผ้าพื้นเมืองแม่แจ่มจึงเกิดปัญหาในด้านสุขภาพเพราะทำงานหนักมากกว่าเดิมและรูปแบบ สี สัน การใช้งานของผ้าทอเกิดการเปลี่ยนแปลงไป

ส่วนที่ 2 การท่องเที่ยว, เศรษฐกิจ, ชาติพันธุ์ ใน ส.ป.ป. ลาว

ในช่วงปีพ.ศ. 2534-2542 การท่องเที่ยวได้มีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของสปป.ลาวเป็นอย่างมากดังเห็นได้จากตารางข้างล่างแสดงให้เห็นถึงจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้ที่มีเพิ่มขึ้นทุกปีตั้งแต่ปีพ.ศ. 2534-2542 เนื่องมาจากการเปิดประเทศอย่างเป็นทางการของรัฐบาล

สปป.ลาวยังคงเป็นประเทศที่มีความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวค่อนข้างต่ำสำหรับตลาดที่มีความสำคัญ เช่น ประเทศอังกฤษ เยอรมนี สหรัฐอเมริกา แคนาดา ออสเตรเลีย และญี่ปุ่น แต่ยกเว้นประเทศฝรั่งเศสซึ่งสปป.ลาวมีความสามารถในการดึงดูดนักท่องเที่ยวจากฝรั่งเศส เพราะสปป.ลาวเคยเป็นเมืองขึ้นของฝรั่งเศสมาก่อน และถ้าเปรียบเทียบความสามารถในการดึงดูดนักท่องเที่ยวกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ไทย ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย สิงคโปร์ สปป.ลาวมีความได้เปรียบในการดึงดูดนักท่องเที่ยวในตลาดที่สำคัญเหล่านั้นน้อยกว่าทุกประเทศ แต่สปป.ลาวมีความสามารถในการดึงดูดนักท่องเที่ยวเทียบเท่ากับประเทศจีน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสปป.ลาวยังมีศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยวอยู่ (พุทธรักษ์ พิจิตร, 2545)

ตาราง 1.5 แสดงรายได้จากการท่องเที่ยวและอัตราการเจริญเติบโตของรายได้จากการท่องเที่ยว รวมถึงจำนวนนักท่องเที่ยวและอัตราการเจริญเติบโตของนักท่องเที่ยวในช่วงปี พ.ศ. 2534-2542

ปี พ.ศ.	รายได้จากการท่องเที่ยว (เหรียญสหรัฐ)	อัตราการเจริญเติบโตของ รายได้ของการท่องเที่ยว (ร้อยละ)	จำนวน นักท่องเที่ยว (คน)	อัตราการเจริญเติบโต ของจำนวนนักท่องเที่ยว (ร้อยละ)
2534	2,250,000	---	37,613	---
2535	4,510,000	100.44	87,571	132.82
2536	6,280,000	39.25	102,946	17.56
2537	7,557,600	20.34	146,155	41.97
2538	24,738,480	227.33	346,460	137.05
2539	43,592,263	76.21	403,000	16.32
2540	73,276,904	68.09	463,200	14.94
2541	79,960,145	9.12	500,200	7.99
2542	97,265,324	21.64	614,278	22.08
เฉลี่ย	37,714,524	62.49	300,158	48.84

ที่มา: องค์การท่องเที่ยวแห่งชาติลาว (อทช), พ.ศ.2543 (อ้างใน พุทธรักษ์ พิจิตร, 2545)

สปป.ลาวมีแนวโน้มการขยายตัวการท่องเที่ยวมากขึ้นตั้งแต่เปิดประเทศมาจนถึงปัจจุบัน แต่การท่องเที่ยวก็ยังประสบปัญหาต่างๆอยู่มาก เช่น ในด้านการคมนาคม ขนส่งที่มีจำนวนจำกัด การติดต่อสื่อสารที่อยู่ในวงแคบ การให้บริการการท่องเที่ยวของรัฐมีไม่เพียงพอ การขาดแคลนบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องของการท่องเที่ยว ความรู้ความเข้าใจของประชาชนในเรื่องของผลประโยชน์ของการท่องเที่ยวที่มีต่อตนเองต่อประเทศชาติยังมีน้อย และปัญหาในเรื่องของงบประมาณในการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่มีจำนวนจำกัด ทั้งหมดนี้เป็นปัญหาหลักๆของการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในปัจจุบัน (พุทธรักษ์ พิจิตร, 2545)

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

1.7 ข้อมูลชาติพันธุ์กลุ่มไทในเมืองจำหนือ ส.ป.ป. ลาว

เมืองจำหนือเป็นเมืองหลวงของแขวงหัวพันซึ่งอยู่ในพื้นที่ของสปป.ลาว อยู่ท่ามกลางหุบเขาอันเขียวชอุ่มบนความสูง 1,200 เมตรจากระดับน้ำทะเล เป็นเมืองที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ซึ่งได้แก่ กลุ่มไทดำ ไทแดง ไทขาว โดยเฉพาะชนกลุ่มไทแดงมีประชากรอาศัยอยู่ที่จำหนือมากกว่ากลุ่มไทอื่นๆจึงทำให้ผ้าทอที่พบในเมืองจำหนือโดยส่วนใหญ่เป็นของกลุ่มไทแดง ข้อมูลกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนนี้เป็นข้อมูลพื้นฐานที่ช่วยทำให้เข้าใจถึงภาพกว้างของประชาชนในเมืองจำหนือมากขึ้น

ชนกลุ่มไทดำ ไทแดง ไทขาว เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ในสปป.ลาว กลุ่มนี้มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่ากลุ่มลาวลุ่ม มีความเชื่อและพิธีกรรมคล้ายคลึงกัน “มีข้อน่าสังเกตประการหนึ่ง คือ การเรียกชื่อกลุ่มคนไทที่มีการแยกเป็นไทดำ ไทขาว และไทแดง นั้นมีมานานแล้วทั้งที่ตามปกติคนไทเหล่านี้เรียกตนเองว่า ผู้ไท หรือ ผู้ไต เหมือนกันหมดแต่พวกเขาสามารถจำแนกกลุ่มของตนเองได้ว่าเหมือนหรือแตกต่างไปจากคนไทกลุ่มอื่นอย่างไร โดยไม่ต้องมีลักษณะเฉพาะกำกับไว้ในชื่อกลุ่มของตน ซึ่งน่าจะเป็นไปได้ว่าการเรียกชื่อกลุ่มโดยระบุลักษณะเด่นของกลุ่มไว้ในชื่อกลุ่มนั้นน่าจะเป็นการเรียกชื่อจากคนนอกกลุ่ม” (ไทแดงที่อำเภอบาเทือก จังหวัดแทงหัว ประเทศเวียดนาม: สภาพชีวิตและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม, 2546: 2)โดยทั่วไปประชากรกลุ่มนี้พูดภาษาตระกูลไท-กะได หมู่บ้านมีขนาดตั้งแต่ 20-200 ครอบครัว มีจำนวนประชากรประมาณ 65 % ของประชากรทั้งหมดในสปป.ลาว ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธและนับถือผี (ปนัดดา บุญยสารณัย, 2544: 24) กลุ่มคนไทมีความเชื่อเหมือนกันในเรื่องการนับถือแถนหรือผีฟ้า ซึ่งเชื่อว่ามีอำนาจเหนือมนุษย์สามารถทำให้เกิดเหตุการณ์ดีหรือร้ายได้และยังเชื่อว่าการดำเนินชีวิตของมนุษย์และพืชพันธุ์ต่างๆในโลกอยู่ภายใต้การควบคุมของแถน มนุษย์จะต้องปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามความประสงค์ของแถนเพื่อที่จะให้แถนมีความเมตตาและบันดาลให้เกิดความสุขแก่ตน (ประวัติศาสตร์สิบสองจุไท, 2544: 212) แต่เดิม ไทดำไทแดง และไทขาว มีถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่ในบริเวณเดียวกัน คือ เขตสิบสองจุไท ซึ่งในปัจจุบันคือดินแดนทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศเวียดนาม ในอดีตประกอบไปด้วย 16 เมืองจึงเรียกว่า สิบหกเจ้าไท ต่อมาเมื่อมีการเซ็นสนธิสัญญาเทียนสินระหว่างฝรั่งเศส เวียดนาม และจีน ในพ.ศ. 2427-2428 เพื่อกำหนดเขตแดนของประเทศจีนและเวียดนาม การทำสนธิสัญญานั้นได้ทำให้เมืองไท 6 เมืองถูกรวมเข้าอยู่ในเขตแดนของจีน เมืองไทจึงเหลือเพียง 10 เมือง หลังจากนั้นฝรั่งเศสได้จัดการปกครองในดินแดนไทใหม่โดยได้ตั้งอำเภอขึ้นเป็นเมืองอีก 2 เมือง รวมกับเมืองไทเดิมที่เหลืออยู่อีก 10 เมือง จึงรวมเป็น 12 เมืองและในปัจจุบันเรียกว่าสิบสองจุไท (ประวัติศาสตร์สิบสองจุไท, 2544:8)

กลุ่มไทแดง

ไทแดงเป็นกลุ่มชาติพันธุ์พูดภาษาตระกูลไท ในเวียดนามกลุ่มไทแดงอาศัยอยู่หนาแน่นแถบหุบเขาลุ่มน้ำมาและสาขาลุ่มน้ำมาในจังหวัดแทงหัวติดต่อกับไปยังแขวงหัวพันของสปป.ลาว ซึ่งแทงหัวเป็นจังหวัดที่มีความสำคัญในด้านการติดต่อระหว่างประเทศกับประเทศลาว ในสปป.ลาวกลุ่มไทแดงอาศัยอยู่ในเขตแขวงหัวพันโดยเฉพาะที่เมืองซำเหนือ ซำใต้ เชียงค้อ และหัวเมืองกลุ่มไทแดงที่เมืองซำเหนือเป็นกลุ่มที่ประชากรมากที่สุดในเมืองนี้ พวกเขาตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนในพื้นที่ราบระหว่างหุบเขาที่มีลำน้ำซำไหลผ่าน พื้นที่ราบสองฝั่งบริเวณริมแม่น้ำไว้สำหรับทำการเกษตรปลูกผักพืชสวนครัว ชาวไทแดงในซำเหนือมีวิถีชีวิตส่วนใหญ่ผูกพันกับการเพาะปลูกตามฤดูกาลอาชีพที่สำคัญของพวกเขา คือ การเพาะทำการเกษตร เช่น ข้าว ข้าวโพด มัน ถั่วฝักยาว มะละกอ พริก ผักต่างๆ เวลาว่างหลังจากการทำเกษตร ผู้ชายจะออกไปล่าสัตว์เก็บของป่าส่วนผู้หญิงจะทอผ้า ผ้าและสัตว์ที่ได้มาจะนำไปขายในตลาดตัวเมืองซำเหนือ ปัจจุบันการทอผ้าเป็นช่องทางหารายได้เสริมที่สำคัญของชาวไทแดง (คนไทแดงในแขวงหัวพัน, 2546: 22)

เรือนของชาวไทแดงเป็นเรือนไม้เสาสูงเหมือนกับเรือนของกลุ่มไทโดยทั่วไป หลังคาเป็นรูปจั่วในอดีตนัยนาใบค้อหรือแผ่นไม้มางหลังคา แต่ปัจจุบันเปลี่ยนมาเป็นหลังคาสังกะสีและหลังคากระเบื้องเนื่องจากมีความทนทานกว่า ได้ถุนเรือนเป็นพื้นที่โล่งใช้ทอผ้า ตำข้าว หรือวางฟืนบนไคทางขึ้นจะอยู่ด้านหน้าเมื่อขึ้นบนเรือนจะพบห้องโล่งเป็นห้องกลางเรือนทางฝั่งขวามือของห้องกลางเรือนถูกกั้นเป็นห้องนอนทางเข้าห้องจะกั้นด้วย ผ้ากั้น ซึ่งเป็นผ้าทอที่มีลวดลายสวยงามห้องนอนของเจ้าของเรือนยังคงพบมุ้งตามประเพณีที่ตัวมุ้งเป็นสีดำ มีขอบมุ้งสีแดงทอด้วยลวดลายสวยงามเรียกว่า ใจมุ้ง และห้องครัวจะอยู่ท้ายสุดของตัวเรือน (คนไทแดงในแขวงหัวพัน, 2546: 19)

กลุ่มไทแดงมีความเชื่อในเรื่องธรรมชาติและนับถือผีบรรพบุรุษ ไทแดงเชื่อในเรื่องการกำเนิดโลกและเชื่อในเรื่องของแกนผีบรรพบุรุษ ตำนานมีดังนี้

ตำนานการเกิดโลก

ตำนานการเกิดโลกนี้เป็นโลกทัศน์เกี่ยวกับจักรวาลของคนไทแดงซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการทำพิธีกรรมสวดส่งขวัญคนตายของคนไทแดง ผู้ทำพิธีเป็นหมอประจำหมู่บ้าน

นับตั้งแต่ครั้งในอดีตกาลเป็นเวลานานมากผ่านมาแล้วโลกมนุษย์เกิดน้ำท่วมสูงถึงยอดต้นหมาก คน สัตว์ และต้นไม้ตายหมดไม่เหลือสิ่งใดเลย ต่อมาน้ำเกิดแห้งลงปรากฏว่าเหลือต้นไม้อยู่ 2 ต้น เรียกว่านางคำ และต้นกะป้อม (ลำต้นเป็นสีดำ) วันหนึ่งเกิดมีดวงตะวันขึ้น 9 ดวงทำให้พื้นดินร้อนและแห้งแล้งมากจนคนและสัตว์ล้มตายจนหมด มีแกนองค์หนึ่งซึ่งมีความสามารถในการยิงธนูทวนไม้ไผ่จึงต้องลงมายังโลกมนุษย์ แกนองค์นี้ช่วยยิงดวงตะวันตกไป 7 ดวง และอีก 2 ดวงหนีไป

ทำให้โลกเกิดความมืดมิดตามหาเท่าไรก็ไม่พบ ให้ไก่มาส่งเสียงร้องเรียกดวงตะวันก็ไม่ขึ้น เปิดช่วยว่ายน้ำไปค้นหาที่พบ เปิดจึงให้ไก่ขึ้นหลังและว่ายน้ำไปตามหาถึงกลางทะเลด้วยก้นพอไก่ ร้องเรียก อ้อ อ้อ อ้อ อ้อ ดวงตะวันก็ขึ้นมาหนึ่งดวง แดนเห็นดวงตะวันขึ้นมาจึงไม่ยั้งดวงตะวัน ส่วน อีกดวงหนึ่งยังมีความกลัวอย่างมากที่จะถูกยิงจึงหลบๆ ซ่อนๆ โผล่มาให้เห็นบ้างไม่เห็นบ้าง ดวง ตะวันดวงนี้ได้กลายเป็นดวงเดือน โลกจึงมีดวงตะวันและดวงเดือน ส่วนฟ้ากับดินเป็นเพื่อนกัน ดิน เดินได้เร็วกว่าฟ้าเพราะก้าวไต่ยาวกว่า ฟ้าเดินช้าจึงร้องเรียกให้ดินรอ ดินจึงเดินเร็วบ้าง ช้าบ้าง ก้าว สั้นบ้าง ก้าวยาวบ้าง จึงทำให้เกิดเป็นภูเขาและที่ราบ

ต่อมาองเจย์ (ฟ้า) ให้แดน 4 องค์ ลงมาเกิดเป็นพี่น้อง 4 คนยังโลกมนุษย์ พี่น้อง 4 คน อาศัย อยู่ในป่า ครั้งหนึ่งออกไปล่าสัตว์จับได้แมวป่าจึงนำมาทำเป็นอาหารแต่พวกเขาไม่มีไฟจะทำอาหาร จึงบอกให้ผีเสื้อและแมลงปอขึ้นไปขอไฟจากเมืองฟ้าเพื่อมาทำแมวป่าเป็นอาหาร หลังจากนั้นได้ แบ่งอาหารเท่าๆกันให้พี่น้องทั้ง 4 คน ผีเสื้อ และแมลงปอ หลังจากกินอาหารเสร็จพี่น้องทั้ง 4 คน เกิดมีร่างกายใหญ่โตไม่เท่ากันจึงตั้งชื่อและแยกย้ายกันอยู่ ประกอบด้วย

1. ผีภูเขา ภาษาไทเรียกว่า ต้าวภู มีร่างกายใหญ่ที่สุด
2. ผีเจ้าดิน (ผีดิน) ภาษาไทเรียกว่า ต้าวเทกอง
3. ผีเสื้อ (ผีน้ำ) ภาษาไทเรียกว่า ต้าวหั่วแป้นนานชาย
4. องบุด ภาษาไทเรียกว่า องบู๊ด ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าของทั้งหมด

ผีเสื้อและแมลงปอถือว่ามิบุญคุณต่อพี่น้องทั้ง 4 คน เพราะช่วยติดต่อระหว่างมนุษย์และ เมืองฟ้า ชาวไทแดงจึงถือเอาสัตว์ทั้งสองเป็นตัวแทนายสภาพดินฟ้าอากาศ คือ ถ้าผีเสื้อและแมลงปอ บินต่ำแสดงว่าฝนจะตก ถ้าบินสูงแสดงว่าแดดออกและถ้าบินระดับกลางแสดงว่าฟ้ามีดครึ้ม (ไท แดงที่อำเภอบาเทือก จังหวัดแทงหัว ประเทศเวียดนาม: สภาพชีวิตและการเปลี่ยนแปลงทาง วัฒนธรรม, 2546: 14)

แดนและผีบรรพบุรุษ

คนไทแดงมีความเชื่อเกี่ยวกับเมืองฟ้า (สวรรค์) ว่าเป็นที่อยู่ของแดนที่ยิ่งใหญ่ทั้ง 4 คือ

1. แดนหลวง เป็นแดนที่ยิ่งใหญ่ที่สุดบนเมืองฟ้า
2. แดนแกม เป็นแดนที่มีหน้าที่ลิขิตและควบคุมชะตาชีวิตของมนุษย์
3. องค์บิดาค้าค มีชื่ออื่นว่า องค์หาญ หรือ ผีพ่อผีแม่
4. นางเบ้า ทำหน้าที่ดูแลวิญญาณของมนุษย์ที่อยู่ในรูปสัญลักษณ์ของปลา และนางเบ้าเลี้ยง

ปลาไว้เท่ากับจำนวนมนุษย์ เมื่อมนุษย์สิ้นชีวิตปลาที่นางเบ้าเลี้ยงก็จะตายเหมือนกัน

หน้าที่ของแดนทั้ง 4 เริ่มจากเมื่อเกิดมีคนตายจะมีหมอมานำพิธีส่งผีขวัญ (ขวัญของคนตาย) ไปหาแดนหลวงเพื่อให้แดนหลวงส่งผีขวัญไปหาแดนแกมเพื่อทำสำมะโนชีวิตแล้วส่งต่อไปยังเกิด

บาค้าตัดขวัญและบอกให้นางเข้าเก็บปลาประจำตัวผู้นั้น หลังจากทีนางเข้าเก็บปลาแล้วหมอฟ้าทำพิธีจะสวดส่งผีขวัญไปหาญาติพี่น้องที่บ้านเก่าและบอกให้ผีขวัญมากินอาหารก่อนเพื่อเข้าโลง ในขณะที่นั้นหมอจะสวดเพื่อขอที่ดินสำหรับฝังศพให้คนตาย เสร็จแล้วทำบ้านให้อยู่และทำพิธีฝังศพต่อจากนั้นเชิญ ขวัญกก เข้ามาอยู่ที่เรือนและอีกขวัญเรียกว่า ขวัญปลาย ให้ไปอยู่ที่ไร่นา คนไทแดงเชื่อว่าคนเราเมื่อมีชีวิตอยู่ขวัญจะอยู่รวมกันในร่างกายแต่เมื่อตายแล้วขวัญจะแยกออกเป็นส่วนตัว (ไทแดงที่อำเภอบาเทือก จังหวัดเท่งหว๋ ประเทศเวียดนาม: สภาพชีวิตและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม, 2546: 15)

คนไทแดงยังมีความเชื่อว่าสาเหตุของการเจ็บป่วยเกิดจากการกระทำของผีชนิดต่างๆ ตามสถานที่ต่างๆจะมีผีประจำคอยดูแลรักษา เช่น ผีป่า ผีภูเขา ผีน้ำ ผีดิน ผีนา และผีไร่ ชาวไทแดงจะมีพิธีเช่นไหว้ผีเหล่านี้เพื่อให้เกิดความสงบสุขและความอุดมสมบูรณ์ โดยมีผู้ประกอบพิธีกรรมให้ทั้งในระดับชุมชนและในระดับครัวเรือน ผู้ประกอบพิธีกรรมมีอยู่ 2 กลุ่มคือ หมอ และ มด

1. หมอ

หมอต้องเป็นผู้ชายทำหน้าที่ประกอบพิธีกรรมเช่นผี ได้แก่ผีบ้าน ผีเรือน ทำพิธีเสี่ยงทายหาผีที่ทำให้เกิดอาการเจ็บป่วย และส่งขวัญคนตายในพิธีศพ มีคำเรียกหมอซึ่งแบ่งแยกตามหน้าที่ดังนี้

- หมอที่ทำหน้าที่ส่งวิญญาณคนตาย เรียกว่า หมอผี หมอเมือง และหมอม้า
- หมอที่ทำหน้าที่ทำนายเรียกว่า หมอเขื่อง
- หมอที่ทำหน้าที่รักษาอาการเจ็บป่วย เรียกว่า หมอมนต์

หมอจะมีเครื่องแต่งกายเฉพาะเวลาทำพิธีกรรมต่างๆ โดยสวมเสื้อยาวสีแดงทับไว้ข้างนอกและโปกศีรษะด้วยผ้าสีแดงเวลาประกอบพิธีกรรม ส่วนชุดข้างในเป็นชุดเสื้อผ้าที่ใส่ปกติ เครื่องใช้ในการประกอบพิธีกรรมของหมอประกอบด้วย 1. มิดหมอ (มิดดาบยาว) จำนวน 2 เล่ม ด้ามมิดทำด้วยเขาสัตว์ 2. ถุงไตภายในถุงมีกระดิ่ง กระพวน เขี้ยวสัตว์ เขาสัตว์ และก้อนหิน 3. ย่ามหมอ และ 4. พัด การสืบทอดการเป็นหมอจะสืบทอดกันภายในตระกูลและจะเป็นบุตรชายลำดับที่เท่าใดก็ได้เมื่อเป็นหมอแล้วมีข้อห้ามรับประทานเนื้อสุนัขและกิ้งก่า

2. มด

ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นมดต้องเป็นผู้หญิง มีหน้าที่รักษาอาการเจ็บป่วยจากการกระทำของผีต่างๆ หลังจากทีทราบผลการทำนายจากหมอ ผู้ที่จะเป็นมดได้ต้องเป็นบุคคลที่มีลักษณะพิเศษ คือ ตอนคลอดต้องมียกรพันคอเท่านั้น การแต่งกายของมดเวลาทำพิธีกรรมต้องสวมเสื้อยาวสีแดง สวมหมวกสีแดง เครื่องมือประกอบด้วย พัด ปี่ และถุงไต

คนไทแดงจะทำพิธีเช่นไหว้ผีหมอและผีมดปีละ 2 ครั้งและทำพิธีเลี้ยงในวันเดียวกัน เวลาทำพิธีของมดจะต้องเตรียมอาหาร 2 ถาด สำหรับไหว้ผีมด 1 ถาด และไหว้ผีหมอ 1 ถาด ต้องไหว้ผี

มดก่อน แต่ถ้าทำพิธีของหมอให้ไหว้เฉพาะผีหมอเท่านั้น(ไทแดงที่อำเภอบาเทือก จังหวัดแทงหัว ประเทศเวียดนาม: สภาพชีวิตและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม, 2546: 16)

พิธีกรรมต่างๆ

1. พิธีเสนเมือง

พิธีเสนเมือง คือ พิธีเซ่นไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ของเมืองหรือเรียกว่า ผีเมือง เพื่อขอให้ช่วยคุ้มครองดูแลรักษาความสงบสุขในกลุ่มชนที่มาจากหลายหมู่บ้าน โดยใช้เวลา 3 วัน

วันแรกของพิธีเสนเมืองมีการนำหมูมาผูกไว้ที่ลานหน้าเรือนเสนและฆ่าหมู หมอเสนเมืองจะทำหน้าที่บอกเล่าผีเมืองอยู่ที่หน้าหิ้งบูชาบนเรือนเสน (เรือนทำพิธี) โดยอ่านหนังสือหมอเรียกว่า สือหมอ และชาวบ้านนำอาหารมาเลี้ยงผีเมือง ใช้เวลาประมาณชั่วโมงครึ่งในการอ่านสือหมอ หลังจากนั้นมีการเลี้ยงอาหารโดยกลุ่มผู้ชายจะเชือดไก่ แล้วหมูตัวที่ถูกฆ่าในพิธี เนื้อหมูที่ได้จะถูกแจกจ่ายให้ตัวแทนหมู่บ้านต่างๆที่มาร่วมพิธี และเนื้อไก่ที่ชาวบ้านนำมาจะถูกทำอาหารเพื่อเลี้ยงชาวบ้านตลอด 3 วันที่ทำพิธี พิธีในวันแรกมีการร้องรำทำเพลง ดื่มเหล้า ดื่กลองยาม จนถึงกลางคืน

วันที่สองในตอนเช้าจะร่วมการกินเหล้ากินอาหารที่ปรุงจากเนื้อหมูที่ถูกฆ่าในวันแรก มีการร้องรำ ขับในกล่อมผู้เฒ่าหมอเสนก็ร่วมด้วย ส่วนหนุ่มสาวมีการขับเกี่ยวและนำไปสู่การชอบพอและแต่งงานกันในเวลาต่อมา ในช่วงบ่ายจะกินอาหารที่ปรุงจากไก่ที่ชาวบ้านทยอยนำมาเข้าร่วม หลังอาหารเย็นหมอจะพักผ่อนและเวลาประมาณ 3 ทุ่ม หมอจะทำพิธีสวดมีเนื้อความเกี่ยวกับขอให้ชาวบ้านอยู่ดีมีสุข ทำไร่นาได้ผลดี ที่เสนเรือนโดยมีเหล้าและผลไม้เป็นเครื่องเซ่น ในการสวดนั้นจะทำกันตลอดทั้งคืนสลับกับการหยุดพัก โดยชาวบ้านจะอยู่ร่วมในพิธีรอบเสนเรือน

วันที่สามในตอนเช้าชาวบ้านช่วยกันจัดถาดอาหารมี ไก่ เหล้า และข้าว เพื่อให้หมอทำพิธีส่งผีเมืองกลับสู่เมืองฟ้าจนถึงเที่ยงวันเป็นอันสิ้นสุดพิธีเสนเมือง ชาวบ้านต่างแยกย้ายกลับบ้านเพื่อทำพิธีไหว้ผีบรรพบุรุษและไหว้ผีเจ้าดินโดยใช้ไก่ 2 ตัวเช่นไหว้ (ไทแดงที่อำเภอบาเทือก จังหวัดแทงหัว ประเทศเวียดนาม: สภาพชีวิตและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม, 2546: 18)

2. พิธีเสนบ้าน

พิธีเสนบ้าน คือ พิธีบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน (ผีบ้าน) เพื่อขอให้ช่วยคุ้มครองรักษาหมู่บ้านให้ปึกติสุข การประกอบพิธีเสนบ้านจะใช้หมอเป็นผู้ประกอบพิธี พิธีเสนบ้านมีความคล้ายคลึงกับพิธีเสนเมืองเพียงแต่พิธีนี้จะใช้คนในหมู่บ้านของตนเท่านั้น (อ้างแล้วหน้า 20)

3. พิธีการเกิด

ผู้หญิงไทแดงเชื่อกันว่าเมื่อทำคลอดที่เรือน เมื่อเด็กคลอดเป็นผู้ชายจะใช้ไม้ไผ่ที่โครงหลังคาด้านหลังค้ำคานหน้าค้ำคานเพราะเชื่อว่าเด็กโตขึ้นจะล่าสัตว์เก่ง ถ้าเป็นเด็กผู้หญิงจะใช้ไม้ไผ่ด้านหลังเรือนที่เป็นครัวค้ำคาน เมื่อค้ำคานเรียบร้อยจะนำรกใส่กระบอกไม้ไผ่ไม่ปิดปากกระบอกและให้

ผู้หญิงที่มีอายุมากที่สุดในเรือนนำไปวางไว้ใต้ต้นไม้ใหญ่บริเวณที่เปลี่ยว หลังจากนั้นแม่จะอยู่ไฟ โดยมีญาติฝ่ายหญิงคอยดูแล ในระหว่างนี้ห้ามสามีส่งสิ่งของให้ภรรยาโดยตรงและห้ามสามีชักชวนให้ภรรยา หลังจากนั้น 1 เดือน จะทำเลี้ยงผีไฟซึ่งถ้าเป็นเด็กชายจะทำพิธีเมื่อครบ 1 เดือน และเด็กหญิงเมื่อครบ 27 วัน โดยนำข้าวหลาม ไข่ต้ม 2 ฟอง เกล็ดคำกับผักชนิดหนึ่งเรียกว่าผักอ้อด เมื่อทำพิธีเสร็จก็ให้แม่เด็กกินไข่ต้มเกลือ และเตรียมคนในบ้านที่มีสุขภาพดีพร้อมถ้วย 1 ใบ มีด 1 เล่ม กำไลเงิน 1 อัน ห่อไว้ในผ้านำไปซ่อนไว้ที่หน้าประตูเรือนและให้ตา ยาย ลุงหรือป้า อุ้มเด็กลงมาแล้วเสริมทำว่าเก็บของนั้นได้ เป็นเคล็ดว่าเด็กจะมีโชค (ไทแดงที่อำเภอบาเทือก จังหวัดแทงหัว ประเทศเวียดนาม: สภาพชีวิตและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม, 2546: 20)

4. พิธีเปลี่ยนสถานภาพเป็นผู้ใหญ่

ไทแดงเรียกพิธีเปลี่ยนสถานภาพเป็นผู้ใหญ่ว่า พิธีควาหาญ เป็นพิธีกรรมเฉพาะเด็กชาย เพราะสังคมไทแดงให้ความสำคัญต่อบุตรชายมากกว่าบุตรหญิง ทำขึ้นเพื่อให้เด็กชายมีความกล้าหาญแข็งแรงและให้พ้นจากความคุ้มครองขององหาญ องหาญเป็นผิวยูบ่นฟ้าทำหน้าที่เหมือนแกนคอยคุ้มครองเด็กผู้ชายตั้งแต่เกิดจนถึงอายุ 16 ปี ดังนั้นเมื่อครบอายุ 16 ปีจึงต้องทำพิธีนี้เพื่อเปลี่ยนสภาพจากเด็กสู่การเป็นผู้ใหญ่

การประกอบพิธีมีองหาญเป็นผู้ทำพิธี ใช้เถา 2 ถาด ถาดแรกมีไก่ตัวผู้ขนแดง 1 ตัว และข้าว 4 ถ้วยตั้งไว้ข้างบนเปรียบเป็นตัวแทนขององหาญ และถาดที่ 2 มีไก่ตัวเมีย 1 ตัว ตั้งไว้ข้างล่างเพื่อเป็นตัวแทนของเด็กชาย โดยมีด้ายสีแดง-ขาวโยงพันระหว่างถาด 2 ใบ และทำการตัดด้ายที่เชื่อมระหว่าง 2 ถาด เพื่อแสดงว่าเป็นการตัดขาดจากความคุ้มครองขององหาญ เด็กชายจะได้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ด้วยตนเอง และยังมีแพจำลองทำจากกกกล้วยใส่หุ่นของเด็กชายที่ทำจากฟางซึ่งต้องโยงด้ายจากถาดองหาญมายังแพด้วย เมื่อตัดด้ายให้เด็กชายถมน้ำลายใส่แพแล้วนำไปลอยน้ำ (ไทแดงที่อำเภอบาเทือก จังหวัดแทงหัว ประเทศเวียดนาม: สภาพชีวิตและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม, 2546: 21)

5. พิธีแต่งงาน

ระบบเครือญาติของชาวไทแดงเป็นระบบที่ให้ความสำคัญกับญาติฝ่ายชายซึ่งเห็นได้ชัดจากประเพณีแต่งงานฝ่ายหญิงที่เป็นลูกสะใภ้ต้องย้ายไปอยู่กับฝ่ายชายและต้องตัดการสืบสายสัมพันธ์ทางเครือญาติจากครอบครัวเดิมรวมทั้งต้องออกจากผิบรรพบุรุษที่ตนเคยนับถือ และกลายเป็นสมาชิกคนใหม่ของเครือญาติฝ่ายชายซึ่งต้องนับถือผิบรรพบุรุษของฝ่ายชายด้วย ดังนั้นลูกสาวจึงไม่มีสิทธิ์ได้รับมรดกตกทอดจากพ่อแม่เดิมของตนแต่จะได้มรดกจากพ่อแม่ของสามี (คนไทแดงในแขวงหัวพัน, 2546: 23)

พิธีการแต่งงานฝ่ายชายจะต้องเตรียมเหล้า 2 ขวด หมากพลู 2 ห่อ บุหรี่ 2 ซอง ให้พ่อสื่อไปทำการทาบตามฝ่ายหญิง พ่อสื่อมักเป็นองหมอเนื่องจากเป็นผู้รู้ในเรื่องประเพณีมากกว่าคนอื่นๆ และต้องทำหน้าที่เช่นไหว้ผีบรรพบุรุษในวันแต่งงานด้วย ในการไปทาบตามหากฝ่ายหญิงไม่นำของที่ให้กลับมามีภายใน 10 วันก็ถือว่าเป็นอันตกลง หลังจากนั้นพ่อสื่อจะนำฝ่ายชายไปสู่ขอโดยมีขนมต้ม 2 หาบ เหล้า 2 ขวด ไก่เป็น 2 ตัว พลู 2 ห่อ หมาก 2 ทะลาย เพื่อกำหนดสินสอดและวันแต่งงาน โดยฝ่ายชายไม่มีสิทธิต่อรองค่าสินสอด และฝ่ายชายต้องมาอยู่ทำงานที่บ้านเจ้าสาวก่อนระยะหนึ่งซึ่งระยะเวลาขึ้นอยู่กับความจำเป็นในเรื่องแรงงานและเศรษฐกิจของฝ่ายชาย

วันแต่งงานเจ้าบ่าวต้องจัดขบวนแห่มาที่บ้านเจ้าสาว เจ้าบ่าวจะรออยู่หน้าเรือนให้พ่อสื่อขึ้นไปเจรจาพร้อมด้วยธาดาส้มมากพลู 4 คำ เมื่อเจ้าสาวอนุญาตขบวนของเจ้าบ่าวจึงขึ้นเรือนได้แต่เจ้าบ่าวต้องรอก่อน พ่อสื่อจะทำหน้าที่หมอสวมเสื้อขาวสีแดง โปกผ้าสีแดง ทำพิธีเชิญผีทุกชนิดทั้งผีฝ่ายเจ้าสาวและผีฝ่ายเจ้าบ่าวให้มากินเหล้า เมื่อผีกินเหล้าแล้วให้ยกเหล้ามาตั้งกลางเรือนให้คนกินเหล้าร่วมกัน สินสอดพวกหมู ไก่ จะนำมาทำอาหารจัดใส่ถาด 3 ใบ เพื่อทำพิธีไหว้ผีบรรพบุรุษฝ่ายเจ้าสาวและเจ้าบ่าวและผีบ้าน ตอนนีหมอจะเรียกเจ้าบ่าวให้มาไหว้ผีเหล่านั้น

พิธีไหว้ญาติผู้ใหญ่ของทางฝ่ายเจ้าสาว เจ้าบ่าวจะได้รับของขวัญจากผู้ใหญ่ฝ่ายเจ้าสาว ส่วนใหญ่จะเป็นผ้าซึ่งแสดงถึงข้อผูกพันระหว่างความเป็นญาติสนิท หลังจากเสร็จพิธีจะมีการกินเลี้ยงและตกลงกันว่าจะให้เขยอยู่บ้านเจ้าสาวนานเท่าไร เมื่อเขยอยู่ครบแล้วฝ่ายผู้ชายต้องจัดขบวนมารับผู้หญิงไปอยู่เรือนซึ่งพ่อกับแม่ฝ่ายชายมาเข้าร่วมขบวนได้ ส่วนฝ่ายหญิงให้ญาติมาส่งได้แต่พ่อกับแม่ห้ามมาส่ง เมื่อมาถึงที่เรือนฝ่ายชายจะต้องทำพิธีไหว้ผีบรรพบุรุษ ผีบ้าน พ่อแม่ จากนั้นญาติพี่น้องฝ่ายชายจะจัดพิธีเลี้ยงต้อนรับ (ไทแดงที่อำเภอบาเกอิก จังหวัดแทงหัว ประเทศเวียดนาม: สภาพชีวิตและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม, 2546: 22)

6. พิธีศพ

เมื่อมีคนตายคนในครอบครัวจะตั้งฆ้องประกาศให้คนในหมู่บ้านรับรู้ ศพจะถูกเก็บไว้ที่เรือนไม่เกิน 3 วัน วันรุ่งขึ้นนำศพไปฝังยังป่าช้า ที่หลุมศพจะสร้างเรือนจำลองครอบไว้บนหลุมศพ และญาติพี่น้องจะนำเครื่องใช้วางบนหลุม มีการล้อมรั้วโดยตั้งก้อนหินไว้ 5 ก้อน เรียกว่า หินส่องวางตำแหน่งของศีรษะ 1 ตำแหน่ง แขน 2 ข้าง ขา 2 ข้าง รวมเป็น 5 ที่ และนำหินก้อนใหญ่ที่สุดมาวางไว้บนหลุมศพ และปลูก หมาก พลู ไว้ งานวันแรกจะมีพิธีส่งผีขวัญกลับไปหาบรรพบุรุษ หลังจากนั้นผีขวัญจะลงมาอยู่ที่หลุมศพ เมื่อฝังศพแล้ว 3 วัน หมอทำพิธีจะเรียกผีขวัญให้มาอยู่บนหิ้งผีกับบุตรหลานที่เรือนของตน

ไทแดงเป็นกลุ่มที่มีวัฒนธรรมเป็นของตนเองและให้ความสำคัญต่อสีแดง เช่น ผู้ประกอบพิธีกรรมต้องสวมเสื้อขาวสีแดง ผู้หญิงจะขลิบริมขึ้นด้านในด้วยผ้าสีแดงในปัจจุบันสังคมเกิดการ

ปรับเปลี่ยนทำให้สีแดงถูกใช้น้อยลงจะใช้เฉพาะประกอบพิธีกรรมเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อให้ตัวเองมีความสอดคล้องกับกลุ่มไทอื่นๆซึ่งไทแดงบางกลุ่มพยายามปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมให้คล้ายกับไทดำและไทขาวสาเหตุเพราะสองกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่มีอำนาจมากกว่าไทแดง ปัจจุบันยังคงมีการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อแต่ได้ลดน้อยลงไปมาก และพิธีกรรมที่ต้องใช้ความร่วมมือจากคนจำนวนมากได้หมดไปแล้ว เช่น พิธีเสนเมือง ส่วนพิธีกรรมในระดับครัวเรือนยังคงหลงเหลืออยู่แต่ก็ได้ลดความสลับซับซ้อนลงไป บทบาทของหมอและมดก็ลดลงตามและยังได้รับผลกระทบจากนโยบายของรัฐทำให้เกิดการขาดแคลนผู้นำประกอบพิธีกรรมจึงเกิดการหยิบยืมผู้ทำพิธีข้ามกลุ่มทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรม อีกทั้งการรับเอาอิทธิพลจากภายนอกที่ทันสมัยเข้ามาก็ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเช่นกัน (ไทแดงที่อำเภอบาเทือก จังหวัดแพร่ ประเทศเวียดนาม: สภาชีวิตและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม, 2546: 25)

กลุ่มไทดำ

ชนกลุ่มไทดำในสปป.ลาวได้อพยพเข้าสู่หลวงน้ำทาในปี พ.ศ.2438 เพราะเกิดศึกสงครามแย่งชิงอำนาจกันระหว่างบรรดาหัวหน้าของไทดำกลุ่มต่างๆได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานครั้งแรกในหลวงน้ำทาบ้านปางบ้านทุ่งดี บ้านทุ่งอัม บ้านน้ำแฉ่น และบ้านทุ่งใจได้ ต่อมาเกิดความไม่สงบในสิบสองจุไทยขึ้นอีก เนื่องจากศึกฮ่อซึ่งเป็นพวกกบฏได้ตีถูกทางการจีนปราบปรามแตกหนีเข้ามาปล้นสะดมและก่อความวุ่นวายอยู่ในเขตสิบสองจุไทย ทำให้ชนเผ่าไทดำอพยพจากเมืองสะกบและเมืองวาแขวงไลเจา เข้าตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บ้านปาง บ้านนาลือ และบ้านใหม่ ในปีพ.ศ.2439 เมื่อมีประชากรเพิ่มมากขึ้น จึงได้กระจายกันออกไปตั้งหมู่บ้านอยู่ทั่วเขตทุ่งราบหลวงน้ำทา ของสปป.ลาว ชนกลุ่มไทดำได้ถูกอพยพเข้าสู่ดินแดนของประเทศไทยตั้งแต่สมัยพระเจ้ากรุงธนบุรีในพ.ศ. 2322 เนื่องมาจากกองทัพไทยได้ยกทัพเข้าโจมตีเวียงจันทน์แล้วกวาดต้อนไทดำที่อพยพมาจากสิบสองจุไทยส่งไปตั้งถิ่นฐานที่เมืองเพชรบุรี และต่อมาได้กวาดต้อนเข้ามาเพิ่มเติมอีก ในสมัยรัชกาลที่ 1 ใน พ.ศ. 2335 และสมัยรัชกาลที่ 3 ใน พ.ศ. 2381 ซึ่งตั้งถิ่นฐานกระจายกันอยู่ในพื้นที่หลายจังหวัด เช่น ราชบุรี นครปฐม สุพรรณบุรี พิจิตร พิษณุโลก กาญจนบุรี ลพบุรี สระบุรี ชุมพร และสุราษฎร์ธานี ปัจจุบันเรียกคนเหล่านี้ว่าไทยโซ่ง(<http://www.lannaworld.com/nation/thaidam.htm>, 22 ก.พ. 48)

ผู้ชายสูงอายุในสังคมไทดำนิยมสวมเสื้อผ้าฝ้ายดิบ ลักษณะเสื้อเป็นแบบผ่าอกถึงคอ ลำตัวยาวถึงสะโพก แขนกระบอก ย้อมสีจากต้นคราม มะเกลือ หรือไม้ชนิดอื่น ๆ ที่มีสีเทาหม่น สีคราม น้ำเงินแก่ ส่วนวัยหนุ่มและเด็กนิยมสวมเสื้อตามสมัยนิยม ผู้หญิงไทดำนิยมไว้ผมยาวเกล้ามวยรัดด้วยผ้าหรือก๊อบถ้าผู้หญิงที่แต่งงานแล้วจะปักปิ่นเงินรูปทรงกลมไว้ตรงกลางใกล้หน้าผาก เครื่องแต่งกายนิยมสวมชิ้นสีดำมัน มัดเอวด้วยผ้าพื้นสีขาวและใช้สีแดง ขาว เหลือง สลับไว้ตลอดริมผ้าทั้งสี่ด้าน เรียกว่า ผ้าสี่เอียว นิยมสวมเสื้อสีพื้นขาว ดำ เทา เหลือง แดง หรือสีอื่นๆตามชอบ ลักษณะเสื้อ

เป็นแบบสั้นและรัดรูปผ่าอกเย็บแถบด้วยสีสันหลากหลายเป็นริ้วยาวตามแนวตั้งและติดกระดุมชิดกันตลอดแนวตั้ง แขนเสื้อเป็นรูปทรงกระบอกมีทั้งแขนยาวและแขนสั้น เวลาสวมใส่จะสอดชายเสื้อไว้ในผ้าชั้นรัดด้วยผ้ามัดเอวเพื่อให้กระชับและมิดชิด

ชาวไทยทุกครัวเรือนทำการเกษตรปลูกข้าวเหนียว ข้าวเจ้า กล้ายหอมทองและมันกอ(มันตำปะหลังชนิดกิน) โดยเฉพาะข้าวเหนียว กล้ายหอมและมันกอยังนำมาหมักดองเป็นเหล้าได้อีกด้วย ชาวไทดำนิยมดื่มเหล้าที่ทำจากกล้ายหอมและมันกอมากกว่าที่ทำจากข้าวเหนียว ทุกเวลาอาหารทั้งมือเช้า กลางวัน เย็น ชาวไทดำทั้งหญิงชายนิยมดื่มพร้อมๆกับการรับประทานอาหาร ซึ่งชาวไทดำเชื่อว่าเหล้าของพวกเขาช่วยให้เจริญอาหารและป้องกันโรคภัยไข้เจ็บเป็นยาบำรุงกำลัง (สืบสานวัฒนธรรมชาติพันธุ์-ไท สายใยจิตวิญญาณ ลุ่มน้ำดำ-แดง, 2546: 50)

กลุ่มไทขาว

ชาวไทยขาวเป็นสมาชิกกลุ่มหนึ่งของชาวผู้ไทเช่นเดียวกับคนไทดำและไทแดงถิ่นกำเนิดของคนกลุ่มนี้ไม่ปรากฏแน่ชัด ปีค.ศ. 1954 ชาวไทขาวอพยพมาจากเวียดนามใต้แถบอำเภอคงเจีย จังหวัดคำราด มาอยู่บริเวณพรมแดนเวียดนาม-จีน และ เวียดนาม-ลาว ในปัจจุบันได้ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณตอนเหนือของเวียดนามตั้งแต่บริเวณแม่น้ำดำจนถึงเมืองมุน (Muang Mun) หรือไมโจว (Mai Chau) ในจังหวัดหัวบิงห์ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ เมืองสำคัญในปัจจุบันที่ชาวไทขาวอาศัยอยู่ได้แก่จังหวัดไลโจว (Lai Chau) ในเมืองเมืองไล (Muang lay) เมืองโส (Muang So) และฟองโท (Phong Tho) จังหวัดเซินลา (Son La) อำเภอหมอกโจว (Moc Chau) เมืองสา (Muang Sang) เมืองเติก (Muang Tok) โดยมีเทือกเขาช็อกแดนดินกั้นพรมแดนลาว-เวียดนาม และอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งเล็กกว่าตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำแดงอยู่ใต้เมืองลาวกาย (Lao Cai) และภาคใต้ของประเทศจีนในมณฑลยูนนานระหว่างเมืองซือเหมา (Simao) เมืองหงเหอ (Honghe) เมืองยี่ซี (Yizu) ซึ่งมีแม่น้ำจินสุ่ยไหลผ่าน (Chinsuy) และที่บริเวณอำเภอจินผิง (Jinping) ตอนต้นของแม่น้ำดำ กลุ่มชาติพันธุ์ไทขาวสามารถแบ่งแยกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเมืองเหนือและกลุ่มเมืองใต้ ไทขาวกลุ่มเมืองเหนือเป็นกลุ่มที่อพยพเข้ามาอยู่ใหม่มาจากประเทศจีนผ่านเข้าเวียดนาม และ ไทขาวกลุ่มเมืองใต้อยู่บริเวณสองฝั่งแม่น้ำแดงและฝั่งตะวันออกของแม่น้ำดำ (การศึกษาวัฒนธรรมชนชาติไท อ้างในกลุ่มชาติพันธุ์ไทขาว, 2538: 202)

ไทขาวนิยมตั้งถิ่นฐานอยู่ตามที่ราบลุ่มเชิงเขาและริมน้ำ ชุมชนมีขนาดใหญ่ประมาณ 50 ครัวเรือน โดยส่วนใหญ่เน้นถือผี เช่น ผีแถน ผีเมือง ผีบ้าน ในบางชุมชนเช่นที่เมืองฟองโทพบสถาปัตยกรรมของพระพุทธศาสนาและเจ้าแม่กวนอิมซึ่งเป็นอิทธิพลมาจากเวียดนามและจีน ชาติพันธุ์ไทขาวเป็นชุมชนที่ปกครองโดยระบบศักดินา ผู้ปกครองจะถือว่าตนสืบเชื้อสายมาจากแกนหลวงจึงเป็น

ผู้นำทั้งทางการเมืองและทางศาสนา ชาวไทขาวจัดระเบียบการปกครองจากหน่วยล่างสุดขึ้นมา ได้แก่ ครัวเรือนรวมตัวกันเป็นบ้าน หลายบ้านรวมตัวกันเป็นเมือง และหลายเมืองรวมตัวกันเป็นเมืองหลวงซึ่งเป็นการปกครองระดับสูงสุดจากนั้นก็เข้าสู่การปกครองไทหลายๆชาติพันธุ์ที่ไม่ใช่มีเฉพาะไทขาว ลักษณะบ้านและหมู่บ้านมีความคล้ายคลึงกับชาวไทดำ ซึ่งบ้านทำจากไม้ไผ่หลังคามุงจาก ใต้ถุนสูง และใต้ถุนเรือนยังเป็นคอกวัว ควาย หมูและม้า ชาวไทขาวทำนาดำปีละ 2 ครั้ง และปลูกพืชผักผลไม้และพืชไร่ เช่น ข้าวโพด อ้อย (การศึกษาวัฒนธรรมชนชาติไท อ้างในกลุ่มชาติพันธุ์ไทขาว, 2538: 203)

การแต่งกายผู้ชายไทขาวนิยมใส่เสื้อคลุมตัวใหญ่ กางเกงทรงแคบสีคราม คนมีฐานะดีจะสวมเสื้อผ้าสีขาวหรือสีงาช้าง คนไทขาวกลุ่มเหนือแถบเมืองฟองโต จะสวมหมวกทรงแหลมแบบจีน หรือเรียกว่าหมวกก๊วยเลี้ยแต่ไทขาวกลุ่มใต้จะไม่ใส่ ผู้หญิงจะไว้ผมยาวเกล้ามวยต่ำไว้ที่ท้ายทอยและโปกผมด้วยผ้าทอที่มีลวดลายสวยงามลวดลายสร้างสรรค์มาจากสิ่งแวดล้อมรอบตัว นิยมนุ่งซิ่นสวมเสื้อขาวตัวสั้นตกแต่งคอและอกด้วยแถบผ้าสีดำติดกระดุมเงินเม็ดใหญ่มีลวดลายเป็นรูปผีเสื้อ คอเสื้อของผู้หญิงไทขาวจะแหลมต่างกับผู้หญิงไทดำจะเป็นคอกลม และสวมเสื้อคลุมยาวทำด้วยผ้าไหมหรือผ้ายี่ด้าไม่มีกระดุมแต่ตกแต่งด้วยแถบริบบิ้นยาวตั้งแต่คอจรดเท้า แถบริบบิ้นนี้จะทอหลากหลายสีสัน (การศึกษาวัฒนธรรมชนชาติไท อ้างในกลุ่มชาติพันธุ์ไทขาว, 2538: 210)

1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.8.1 ได้รับความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงของผ้า ผ้าเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรเมื่อสังคมเปลี่ยนทั้งในแง่ของ ลวดลาย สีสัน ความหมาย ฝีมือ
- 1.8.2 ได้รับความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการปรับตัวและการเรียนรู้ของช่างทอในปัจจุบัน
- 1.8.3 ได้รับแนวทางในการส่งเสริม ปรับปรุง พัฒนาและแก้ไข ให้แก่รัฐบาลลาวในการส่งเสริมช่างทอผ้าและอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทอผ้าของชาวชาเหมือ

1.9 วิธีดำเนินการศึกษาวิจัย

ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลในประเทศไทย

- สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ห้องสมุดคณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ห้องสมุดคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ห้องสมุดคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ห้องสมุดคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

- ศูนย์หัตถกรรมผ้าเผ่าไทเชียงใหม่ในท้บาชาร์
- ร้านค้าต่างๆ ที่จำหน่ายผ้าทอลาวที่เชียงใหม่ในท้บาชาร์
- ข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์

แหล่งข้อมูลในสปป.ลาว

- ช่างทอ ร้านค้าผ้าทอ และชาวเมืองซำเหนือ เมืองซำเหนือ แขวงหัวพัน
- แฟงไหมเกลอริ ร้านผ้าทอซำเหนือ
- ร้านกลุ่มหัตถกรรมผ้าทอไทแดง เวียงจันทน์
- ร้านผ้าทอลาว คุณเวียงคอน
- ร้านค้าผ้าในตลาดเช้าเวียงจันทน์

*หมายเหตุ ข้อมูลส่วนหนึ่งได้จากการพูดคุยกับคุณดวงเดือน บุนยะวง (นักวิชาการ นักเขียน นักธุรกิจ ที่เวียงจันทน์) ที่ศูนย์สตรีศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่และพูดคุยอีกครั้งที่ห้องพักนักศึกษาภูมิภาคศึกษา

การให้ได้มาซึ่งแหล่งข้อมูลที่ต้องการผู้วิจัยจึงมีความจำเป็นต้องลงพื้นที่เพื่อให้เข้าถึงแหล่งข้อมูลซึ่งพื้นที่ในที่นี้คือเมืองซำเหนือ สปป.ลาว เวียงจันทน์ สปป.ลาว และศูนย์หัตถกรรมผ้าเผ่าไทเชียงใหม่ในท้บาชาร์ ซึ่งได้แบ่งขั้นตอนในการศึกษาออกเป็น 2 ขั้นตอนที่สำคัญดังนี้

1.9.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น

รวบรวมข้อมูลและเอกสารจากแหล่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องผ้าทอทั้งข้อมูลทั้งของไทยและของลาว และหาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับส.ป.ป.ลาว เพื่อที่จะศึกษาในรายละเอียดของข้อมูลด้านต่างๆ ได้แก่ ประวัติศาสตร์ สังคม การเมือง การปกครอง ชาติพันธุ์ วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมและความเชื่อ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ห้องสมุดคณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ห้องสมุดคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ห้องสมุดคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ค้นหาข้อมูลจากInternet และเก็บข้อมูลพื้นฐานจากการพูดคุยกับคุณดวงเดือน บุนยะวง ที่ศูนย์สตรีศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และที่ห้องพักนักศึกษาภูมิภาคศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการเข้าพื้นที่

1.9.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลในภาคสนาม

โดยใช้วิธีการดังต่อไปนี้

วิธีการสำรวจ การลงพื้นที่ครั้งนี้มีการแบ่งเป็น 2 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนแรก เก็บข้อมูลช่างทอผ้าและเจ้าของร้านค้าผ้าโดยการสัมภาษณ์ ถ่ายภาพ และจดบันทึก ผ้าทอซำเหนือที่เวียงจันทน์ตามแหล่งร้านค้าผ้าทอซึ่งได้แก่แฟงไหมเกลอริซึ่งที่แห่งนี้

เป็นแหล่งผลิตผ้าทอชำเหนือซึ่งนำเอาช่างทอจากเมืองชำเหนือมาทอผ้าอยู่ที่เวียงจันทน์ ร้านค้าผ้าทอลาจากทุกถิ่นของคุณเวียงคอน ร้านกลุ่มหัตถกรรมผ้าทอไทแดง ร้านค้าผ้าทอในตลาดเช้าเวียงจันทน์ซึ่งมีจำนวนมากมายหลายร้านและที่ศูนย์หัตถกรรมผ้าเผ่าไท เชียงใหม่ในทบาชาร์ ทั้งหมดนี้มีข้อมูลทั้งผ้าเก่าและผ้าใหม่และเครือข่ายผ้าทอและข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการเดินทางเข้าพื้นที่เมืองชำเหนือ

ขั้นตอนที่สอง เดินทางเข้าพื้นที่เมืองชำเหนือโดยทางเครื่องบินใบพัดขนาด 14 ที่นั่งจากสนามบินเวียงจันทน์ใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมงถึงสนามบินเมืองชำเหนือและต่อรถกระบะเข้าในตัวเมืองอีกประมาณ 10 นาที ซึ่งการเดินทางในครั้งนี้ผู้วิจัยได้มีโอกาสรู้จักกับคุณพอนซึ่งเป็นสาวชำเหนือทำงานให้กับองค์กรพัฒนาท้องถิ่นของรัฐในชำเหนือ คุณพอนได้เป็นไกด์พาผู้วิจัยไปพบกับช่างทอผ้าหลายบ้านในหมู่บ้านชำเหนือและพาเที่ยวชมเมือง และนอกจากนี้ยังเก็บข้อมูลผ้าชำเหนือจากร้านค้าผ้าในตลาดโดยการสัมภาษณ์ ถ่ายภาพ และจดบันทึก

การเก็บข้อมูลผ้าทอแบ่งการเก็บข้อมูลออกเป็น 3 ส่วน

ส่วนที่ 1 ผู้วิจัยเก็บข้อมูลผ้าทอเก่าโดยวิธีการ จดบันทึก สัมภาษณ์ ถ่ายรูป ข้อมูลที่ต้องการคือข้อมูลเกี่ยวกับลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของผ้าชำเหนือ การให้สีสันบนพื้นผ้า ฝีมือการทอผ้าของช่างทอในอดีตและความหมายของลวดลาย แหล่งข้อมูลที่สำคัญในการศึกษาผ้าทอเก่าคือเมืองชำเหนือ แขวงหัวพัน สปป.ลาว ซึ่งเป็นถิ่นต้นกำเนิดแห่งผ้าทอเมืองชำเหนือรวมถึงร้านค้าผ้าทอในตลาดเช้าเวียงจันทน์ และที่ศูนย์หัตถกรรมผ้าเผ่าไทเชียงใหม่ในทบาชาร์เนื่องจากที่นี่มีผ้าเก่าชำเหนือบางส่วนยังคงหลงเหลืออยู่

ส่วนที่ 2 ผู้วิจัยเก็บข้อมูลผ้าทอใหม่โดยวิธีการ จดบันทึก สัมภาษณ์ ถ่ายรูป ข้อมูลที่ต้องการคือข้อมูลเกี่ยวกับลวดลายผ้าทอชำเหนือในปัจจุบัน การให้สีสันบนพื้นผ้าใหม่ ฝีมือการทอของช่างทอในปัจจุบันและความหมายของลวดลาย แหล่งข้อมูลที่สำคัญในการศึกษาผ้าใหม่คือตลาดเช้าเวียงจันทน์ซึ่งตลาดแห่งนี้มีผ้าทอที่มาจากเมืองชำเหนือลาวและร้านค้าผ้าทอลาจากทุกถิ่นของคุณเวียงคอน ร้านแพงไหมเกลอริ ร้านกลุ่มหัตถกรรมผ้าทอไทแดง และเมืองชำเหนือซึ่งเป็นถิ่นกำเนิดผ้าทอเมืองชำเหนือ

ส่วนที่ 3 เป็นการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับช่างทอผ้า แหล่งข้อมูลที่สำคัญคือเมืองชำเหนือ ร้านแพงไหมเกลอริ ข้อมูลที่ผู้วิจัยต้องการคือการเรียนรู้และการปรับตัวของช่างทอผ้าที่ส่งผลให้เกิดการผลิตผ้าในปัจจุบัน

ประเด็นคำถามและข้อมูลที่สำคัญที่ต้องการในการเก็บข้อมูลภาคสนาม

1. จำนวนและประเภทของผ้าทอของชาติพันธุ์กลุ่มไทเมืองชาเหนือในแต่ละปีที่ผลิต ?
2. ผ้าที่ทอเพื่อขายกับทอไว้เพื่อใช้เองมีความแตกต่างกันในด้านใด ลวดลาย สี สัน รูปแบบ และโอกาสการใช้ ?
3. ลวดลายในอดีตกับปัจจุบันมีความแตกต่างกันในด้านใด ?
4. บทบาทของผ้าทอในหนึ่งผืน การใช้งานของแต่ละสังคมมีความแตกต่างกันอย่างไร ?
5. หน่วยงานใดที่เข้ามาให้ความช่วยเหลือดูแลกลุ่มทอผ้า ?
6. หน่วยงานใดที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของผ้าทอ ?
7. ความแตกต่างในค่านิยมของคนใช้ผ้าในอดีตกับปัจจุบัน ?
8. การปรับตัวของช่างทอ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลผ้าทอพื้นเมืองกลุ่มไทชาเหนือทั้งหมดที่ได้มาจาก เอกสาร หนังสือ Internet สัมภาษณ์ จดบันทึก ถ่ายรูป จัดแบ่งเป็นหมวดหมู่ และนำทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมมาร่วมประกอบการวิเคราะห์ในหัวข้อเรื่องผ้าทอพื้นเมืองกลุ่มไทชาเหนือในกระแสบริโภคนิยม

แผนที่ 1.1

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวแสดงที่ตั้งเมืองจำหนือ

